

MINISTERIE VAN DEFENSIE
LANDMACHTSTAF

CORRESPONDENTIE - ADRES: POSTBUS 90711, 2509 LS 's-GRAVENHAGE

Dit stuk mag niet
worden vermenig-
vuldigd dan met
toestemming van
Hoofd Afdeling
INL/VEIL

Afdeling / ~~SEKSA~~ INL/VEIL
Thérèse Schwartzestraat 15
Telefoon: 070 - 73 / 245370 tsl

ex.nr.

GEHEIM

Men wordt verzocht bij beantwoording datum en
nummer van deze brief nauwkeurig te vermelden

kopie

Zaak-nr.	
Code-nr.	12.13

Aan

Zie verzendlijst

bijlagen: 1

uw brief van

uw kenmerk

ons nummer

onderwerp: Maandoverzicht juni 1978

's-Gravenhage,

046/IJ/Geh

15 AUG. 1978

Hierbij bied ik U het maandoverzicht over de maand juni 1978 aan, samengesteld door de Sectie Inlichtingen van de Afdeling Inlichtingen en Veiligheid van mijn staf. Ten aanzien van de inhoud moge ik korthedshalve naar de "Samenvatting" verwijzen.

Typ :HK
Coll:3

DE CHEF LANDMACHTSTAF
VOOR DEZE:
HET HOOFD VAN DE SECTIE INL A
DE LUITENANT-KOLONEL

C. KLOOS

GEHEIM

Handwritten notes and scribbles in the top left corner.

Handwritten notes and a redacted area in the top right corner.

GEHEIM

EX nr

35

MINISTERIE VAN DEFENSIE
LANDMAGTSTAF
AFD INLN/VEIL

MAANDOVERZICHT

juni 1978

GEHEIM

M A A N D O V E R Z I C H T

J U N I . 1 9 7 8

De achter de evaluatie geplaatste letters hebben uitsluitend betrekking op interne verwerking en zijn derhalve voor de geadresseerden niet van belang.

INHOUDSOPGAVE

blz.nr:

SAMENVATTING

1-2

DEEL I: OOST-EUROPA

Hoofdstuk A: Politiek

1. Warschaupakt

Militaire Raad

3-5

2. Sovjet-Unie

a. Ontwapening en Bewapening

6-8

b. Ideologische Strijd

9-10

3. DDR

a. Nieuwe tanks voor NVA

11

b. Binnen- en Buitenlandse Politieke Ontwikkelingen

12-17

4. Polen

a. Militair-Industriële Samenwerking Polen-Sovjet-Unie

18

Hoofdstuk B: Economie

1. Sovjet-Unie

a. Defensie-uitgaven

19

b. Schatting totale Defensie-uitgaven en Groeipercen-
tages

19-20

c. Verdeling Defensie-uitgaven naar Bestedingscate-
gorie

20-21

d. Verdeling Defensie-uitgaven naar Krijgsmachtdelen

22-24

e. Toekomstverwachtingen m.b.t. groei Defensie-
uitgaven

24-25

2. NSWP-landen

a. Defensie-uitgaven

26-31

3. De Militaire Hulp van het WP aan de Derde Wereld

32-33

4. Polen

a. Resultaten Plan 1977

34-35

b. Plan 1978

35-38

Hoofdstuk C: Landstrijdkrachten

1. Activiteiten

a. Warschaupakt algemeen

39

b. Sovjet-Unie

39

c. DDR

40-41

TVG 5/78

42

TVG 6/78

43

blz.nr:DEEL II: MIDDEN-OOSTEN/AFRIKAA. MIDDEN-OOSTEN

1. Midden-Oosten Overleg	44-46
2. Libanon	47-49
3. Syrië	
a. Bezoek Assad aan India	50
b. De kwestie van de Sovjet-wapenleveranties
aan Syrië	50-52

B. AFRIKA

1. Hoorn van Afrika	53
2. Tsjaad	
Ontwikkelingen sinds februari	54-58

DEEL III: VERRE-OOSTEN

1. China	
a. Grote Conferentie over Politiek werk en vorming
in de Strijdkrachten	59-61
b. Oprichting "partij discipline-controle Comité's"
in de Chinese Strijdkrachten	62
2. Ontwikkelingen in en rond de Sino-Sovjet verhouding	62-66

Geheim

SAMENVATTING1. Oost-Europa

In de verslagperiode werd door de Sovjet-Unie nog eens benadrukt dat beperking van de bewapeningswedloop één van de belangrijkste en dringendste problemen van deze tijd is. In uitspraken voor "binnenlands gebruik" wordt echter nog steeds gehamerd op het versterken van de strijdkrachten, al zou het mogelijk zijn dat hiermede bedoeld wordt op de strijdkrachten in het Aziatisch deel van de Sovjet-Unie. Voor de komende jaren wordt verwacht dat het percentage van het Bruto Nationaal Product bestemd voor defensie-uitgaven hetzelfde zal blijven als de afgelopen jaren (nl. 11 à 13%).

Uit uitspraken van de DDR-leiders blijkt dat zij nog altijd tot de meest behoudende en dogmatische van het Warschaupakt behoren, waarbij zij nauw zullen blijven samenwerken met de Sovjet-Unie. Tevens blijkt uit hun uitspraken dat de DDR kampt met grote economische problemen, hetgeen voor de meeste Warschaupaktlanden geldt.

Uit een overzicht van de militaire hulpverlening door het Warschaupakt aan de Derde Wereld, blijkt dat het Midden-Costen/Noord-Afrika de meeste leveranties ontvangen, die door de "olie-landen" in "harde valuta" worden betaald.

Ten aanzien van de landstrijdkrachten zijn geen bijzondere activiteiten te vermelden.

2. Midden-Oosten / Afrika

Hoewel de besprekingen tussen Israël en Egypte in een impasse verkeren, behoort een "full scale" oorlog niet tot de opties voor de onmiddellijke toekomst. Hiervoor is nl. een gelijktijdige Egyptische en Syrische deelname een vereiste, waarvoor de politieke voorwaarden vooralsnog ontbreken. Wel bestaat de mogelijkheid van een beperkt militair conflict.

De Eritrese bevrijdingsbewegingen hebben zich in de verslagperiode weten te handhaven tegenover het Egyptische leger.

Voor de nu al 12 jaar durende strijd in Tsjaad bestaat nog geen oplossing. De regering van Tsjaad geniet Franse steun; het "bevrijdingsfront" wordt door Libië gesteund.

3. Verre-Oosten

Er zijn geen tekenen die erop wijzen dat de verhouding tussen de Sovjet-Unie en China is verbeterd of in de naaste toekomst zal verbeteren.

DEEL I: OOST-EUROPAHoofdstuk A: Politiek1. WarschaupaktMilitaire Raad

In een interview voor de Oostduitse radio verklaarde de Oostduitse plaatsvervangend minister van defensie, Kolgen Kessler, tevens chef van de hoofdstaf, op 12 mei j.l. dat het Warschaupakt tezamen met de bijbehorende commissies in 1955 mede werd opgezet als reactie op de Westduitse toetreding tot de NAVO. Het Warschaupakt manifesteert volgens Kessler de sterkte van het "socialistische kamp". Ten aanzien van de organisatie van het Warschaupakt zijn de volgende opmerkingen uit het interview van belang :

(Vraag : Kameraad Minister, U bent lid van de Militaire Raad van het Warschaupakt..... Kunt U ons vertellen hoe de Militaire Raad van onze broederlijke legers werkt?).

Kessler : "Het Nationale Volksleger (NVA) in onze socialistische "staat is een instrument voor het veiligstellen van het vreedzame "werk van de werkende bevolking van ons socialistisch vaderland "en een instrument voor de bescherming en verdediging van onze "grenzen te land, te water en in de lucht tegen welke aanvaller "dan ook. Mochten agressieve daden tegen ons socialistisch "vaderland plaatsvinden, dan zal het, samen met onze broeder- "lijke socialistische bondgenoten, die agressie afslaan en ver- "nietigen. Door dit te zeggen wilde ik duidelijk maken dat de "NVA een gelijkwaardige partner van de militaire coalitie van de "Warschaupaktstaten is.

"Het heeft dezelfde rechten en verplichtingen als alle andere "broederlijke socialistische legers.

"De activiteiten van de socialistische militaire coalitie, het "Warschaupakt, worden gecoördineerd door het Verenigde Opper- "bevel, geleid door de opperbevelhebber van de Verenigde "Strijdkrachten, MSU Kulikov. Op basis van de besluiten van het

"Politiek Consultatief Comité werd de Militaire Raad gevormd,
"mede voor de ontwikkeling en coördinatie van gemeenschappelijke
"ideeën in het militaire vlak voor de verdediging van onze
"socialistische en communistische verworvenheden en om de vrede
"veilig te stellen. De Militaire Raad is ondergeschikt aan de
"Opperbevelhebber van de Verenigde Strijdkrachten, en bestaat
"uit vertegenwoordigers van alle broederlijke socialistische legers.
"De vertegenwoordigers worden benoemd en bevestigd door de
"regeringen van de afzonderlijke socialistische broederstaten,
"allen tezamen vormen zij de Militaire Raad. De Militaire Raad
"komt enkele malen per jaar bijeen. Er bestaat geen vast rooster.
"Op basis van de gemeenschappelijke (c.q. gezamenlijke)
"ervaringen werkt de Militaire Raad suggesties en adviezen uit be-
"treffende militaire training, gevechtstraining, operationele
"training en wat verder gedaan dient te worden, gezien vanuit het
"standpunt dat de uitrusting van de broederlijke socialistische
"legers verder ontwikkeld wordt. De aanbevelingen worden doorge-
"geven aan de afzonderlijke hoofdkwartieren van de socialistische
"broederlanden. Ik benadruk dat het om aanbevelingen gaat. In veel
"gevallen vormen deze de uitgangspunten voor de beschouwingen die
"in de afzonderlijke broederstaten gemaakt worden voor de uit-
"eindelijke beslissingen."

(C-2) (W).

Commentaar: Op zich biedt deze verklaring van Kessler weinig nieuws. Toch is deze vermeldenswaard in verband met de vorm en aard van de geboden informatie, die in weinig woorden de essentie van het functioneren van de Militaire Raad weergeeft. Aan te stippen valt het feit dat de Militaire Raad, het Militair Comité en het Comité van Ministers van Buitenlandse Zaken creaties van het Politiek Consultatief Comité zijn, dat de MR ondergeschikt is aan de Opperbevelhebber van de Verenigde Strijdkrachten (die uit hoofde van zijn functie voorzitter van de MR is), dat géén vast bijeenkomstenrooster zou bestaan, en dat de MR kennelijk slechts aanbevelingen kan doen. Ook wekt Kessler de indruk dat de MR-leden vast benoemd worden, hetgeen overeenstemt met de gesignaleerde praktijk dat de MR bestaat uit chefs van staven van de betrokken staten.

Ten aanzien van de frequentie van de MR-bijeenkomsten kan worden gesteld dat deze doorgaans tweemaal 's-jaars plaatsvinden, in het voorjaar én najaar vóór, respektievelijk, de aanvang van de zomer en winter oefenperiodes.

Met betrekking tot Kessler's verklaring valt voorts nog diens nadruk op de gelijkwaardigheid van de WP-lidstaten/legers op, waarmee hij waarschijnlijk mede de allesoverheersende rol van de Sovjet-Unie wil ontkennen. Mogelijk zou dit kunnen worden opgevat als aanwijzing dat in de DDR onvrede bestaat over de speciale positie van de NVA binnen het WP, in die zin dat de NVA als geheel automatisch deel uitmaakt van het WP militaire gebeuren, terwijl de andere landen hun strijdkrachten op basis van "vrijwilligheid" ter beschikking stellen.

2. Sovjet-Unie

a. Ontwapening en Bewapening

lenstgeheim

Tijdens een persconferentie op 6 juni herhaalde een van de eerste plaatsvervangende Ministers van Buitenlandse Zaken van de Sovjet-Unie, Korniyenko, het bekende Sovjet standpunt dat beperking van de bewapeningswedloop één van de belangrijkste en dringendste problemen van deze tijd is. Aanleiding voor deze uitspraak was de Speciale Algemene Vergadering van de Verenigde Naties (SAVVN) over Ontwapening, waaraan door de Sovjet-Unie, naar eigen zeggen, grote waarde wordt toegekend. Tijdens de SAVVN heeft de Sovjet-Unie "diep doordachte voorstellen over praktische wegen voor de beperking van de bewapeningswedloop gedaan", die primair betrekking hadden op nucleaire en andere massavernietigingswapens. Daarnaast werd voorgesteld af te zien van de uitbreiding van de strijdkrachten en van de hoeveelheid conventionele wapens van de landen die permanent lid van de VN Veiligheidsraad zijn, alsmede van die landen die daarmee door een militaire overeenkomst verbonden zijn.

In deze persconferentie verzette Korniyenko (in navolging van eerder door Brezhnev gedane uitspraken hierover) zich tegen Westerse berichtgeving over de voortdurende groei van de Sovjet militaire macht, terwijl volgens hem de Sovjet-Unie de groei van haar strijdkrachten in Europa reeds lang heeft stopgezet. Minister van Buitenlandse Zaken Gromyko wees op 26 mei in zijn rede voor de SAVVN onder meer op het feit dat momenteel bij benadering een militair evenwicht bestaat (tussen de twee militaire blokken), echter op een hoog en mogelijk nog hoger wordend niveau van bewapening. Hij herhaalde daarbij Brezhnev's these dat de Sovjet-Unie geen militair overwicht nastreeft en dat de SU geen enkel probleem ziet dat het op militaire wijze zou willen oplossen. In contrast hiermee staan diverse uitspraken van hoge Sovjet militaire functionarissen ter gelegenheid van de herdenking van de beëindiging van de 2e Wereldoorlog, die weliswaar de wens tot een verbod op nucleaire en massavernietigingswapens in beperking van de bewapeningswedloop tot uitdrukking brengen, doch tegelijkertijd wijzen op de versterking van het Sovjet "Defensieve" vermogen:

- Mindef MSU Ustinov in Pravda : "... de CPSU en Sovjet regering ... tonen voortdurende zorg voor de versterking van het defensief vermogen van het moederland Door het versterken van haar economische en defensieve macht en de verbetering van haar strijdkrachten, overschrijdt de Sovjet-Unie op geen enkele wijze de realistische eisen van haar eigen veiligheid en de veiligheid van de andere socialistische landen Het Sovjet volk doet al het nodige om het Sovjet Leger en de Marine met de modernste wapens en gevechtsmaterieel uit te rusten. Al doende vertrouwen zij op het groeiende potentieel van de socialistische economie van het land, haar machtige produktievermogen en de uitstekende prestaties van onze wetenschap en techniek, hetgeen één van de lessen van de laatste oorlog is....."
- Eerste Plv.Mindef en Chefstaf MSU Ogarkov in Izvestya : "... Terwijl zij de taken van de opbouw van het communisme ten uitvoer brengt houdt het Centraal Comité van de CPSU voortdurend haar aandacht gericht op vraagstukken betreffende de versterking van het defensieve vermogen van het land. Dankzij de zorg van de partij, regering en het gehele Sovjet volk hebben ons leger en onze marine de meest up-to-date wapens en gevechtsuitrusting ter beschikking en al het noodzakelijke om zoals, de Sovjet Grondwet voorschrijft, "het Socialistische Vaderland betrouwbaar te verdedigen en in voortdurende gevechtgereedheid te zijn om een directe tegenstoot te verzekeren tegen welke agressor dan ook"
- Plv.Mindef en Admiraal van de vloot van de SU Gorshkov in Nedelya : "... (het Imperialisme) heeft ons land geconfronteerd met de noodzaak om voortdurend het defensief vermogen te versterken.... Op wens van onze CP zijn de Strategische Raketstrijdkrachten gevormd, werden de luchtmacht en luchtverdedigingsmacht van ons land met het modernste gevechtsmaterieel uitgerust, en werd een moderne oceaan vloot gebouwd. Dit alles heeft het mogelijk gemaakt het defensieve vermogen van de Sovjet-Unie en van de gehele Socialistische Gemeenschap te vergroten tot het niveau van de eisen van deze tijd...."

Commentaar : Tussen de uitlatingen van Korniyenko en die van genoemde militaire functionarissen bestaat schijnbaar een zekere

tegenstrijdigheid, waaruit een ambivalente houding van de Sovjet leiders afgeleid zou kunnen worden. Hiervan is evenwel geenszins sprake, en hierin moet bedacht worden dat Korniyenko zich primair tot het internationale publiek richtte, terwijl de uitlatingen van Ustinov, Ogarkov en Gorshkov primair voor binnenlands gebruik bestemd waren. Hun uitlatingen weerspiegelen en rechtvaardigen echter wel het voortdurende hoge niveau van de Sovjet defensie-uitgaven, zij het dat volgens de officiële Sovjet cijfers de defensiebestedingen de laatste jaren licht zijn afgenomen. Feitelijk is op grond van Westelijke berekeningen sprake van een groei van de militaire uitgaven, en in zekere zin wordt door Gromyko hiernaar verwezen als hij stelt dat het bewapeningsniveau van de twee militaire blokken mogelijk verhoogd zal worden. Voorts is van belang dat Korniyenko stelt dat de Sovjet-Unie de groei van haar strijdkrachten in Europa reeds lang zou hebben stopgezet. Dit weerspiegelt uitlatingen van o.m. Brezhnev en Gromyko dat tussen de twee militaire blokken bij benadering een militair evenwicht bestaat, doch laat de mogelijkheid van groei van de Sovjet strijdkrachten elders open. Te denken ware hier aan de strijdkrachten in het Aziatische deel van de Sovjet-Unie, met name bij de grens met China, aan de opbouw van de Sovjet vloot met een wereldwijde taak, alsook aan de militaire steunverlening aan bevrijdingsbewegingen en "landen op weg naar het socialisme" in de derde wereld.

Ten slotte vestigen de uitspraken van Ogarkov en Gorshkov, en in mindere mate de uitspraak van Ustinov, nogmaals de aandacht op de belangrijke rol van de CPSU bij de opbouw en instandhouding van de Sovjet strijdkrachten. Hiermede wordt ten overvloede de leidende rol van de CPSU in de Sovjet samenleving, die grondwettelijk is vastgelegd, in oorlog én vredes-tijd, benadrukt.

Dienstgeheim

b. Ideologische Strijd

In een artikel in het Sovjet partijdagblad Pravda van 5 juni schreef de Oostduitse partijsecretaris Dolus, tevens kandidaatlid van het SED Politbureau, uitdrukkelijk dat er tussen het socialisme en kapitalisme geen ideologische coëxistentie bestaat en kan bestaan. Daarom ook versterkt de Partij, volgens Dolus, de opleiding van Communisten in de geest van een offensieve, vastberaden strijd met alle vormen van de imperialistische (westelijke) politiek en ideologie. Een soortgelijke uitspraak deed de Sovjet hoogleraar Krutogolov medio juni in Amsterdam, waar hij verklaarde dat het onmogelijk is de ideologische strijdbijl te begraven omdat er nu eenmaal principiële verschillen tussen het kapitalisme en socialisme bestaan. In dit kader dient ook de propagandastrijd met het Westen gezien te worden.

Er zijn aanwijzingen dat deze propagandastrijd onlangs is geïntensiveerd, getuige het feit dat volgens een nog niet bevestigd bericht de Engelstalige uitzendingen van Radio Moskou sterk zijn uitgebreid : naar Afrika een toename van 44%, naar Zuid en Zuid-oost Azië van 150%, en naar Groot-Brittannië en Ierland van 43%. Ook het aantal gebruikte kortegolf frequenties zou van zeven tot dertig zijn vergroot, waardoor Radio Moskou nu vrijwel overal ter wereld goed te beluisteren valt. Er is sprake van een soort "World Service" naar analogie van de BBC World Service.

(B-3) (W).

Confidentieel

Commentaar : Uitbreiding van de Engelstalige uitzendingen van Radio Moskou op dit moment is opvallend, omdat tijdens de van 27 februari tot 1 maart in Boedapest gehouden ideologische conferentie van partijsecretarissen met een taak in het internationale vlak uitbreiding van de internationale propagandastrijd aan de orde zou zijn geweest. In dit licht kan ook de eerder gesignaleerde heroprichting van de afdeling voor externe informatie en propaganda van het Centraal Comité van de CPSU o.l.v. Zamyatin worden gezien, onder directe verantwoordelijkheid van de partijsecretaris voor internationale politieke aangelegenheden, het Politbureau-kandidaatlid Ponomarev. Een en ander lijkt een samenhang

te vertonen, en is waarschijnlijk gericht op het ontvankelijker maken van niet-ingezetenen van de Sovjet-Unie voor de Sovjet internationale politieke denkbeelden. Indirect wordt hiermee beoogd de Westerse "kapitalistisch-gezinde" politieke leiders meer tegenspel te bieden, waardoor hun positie verzwakt zou worden en de "correlation of forces" ten gunste van de Sovjet-Unie en de Socialistische Gemeenschap zou veranderen. In deze context zou het -in de Sovjet-visie- succesvolle verloop van de Sovjet campagne tegen de "neutronenbom", die brede weerklank heeft gevonden, een extra stimulans kunnen betekenen voor de opvoering van de ideologische propagandastrijd.

3. DDRa. Nieuwe tanks voor NVA

Op 8 juni bezocht de secretaris-generaal van de Oostduitse CP, Honecker, tevens voorzitter van de Nationale Verdedigingsraad, eenheden van de NVA Landstrijdkrachten ten noordwesten van Berlijn. Hierbij waren o.a. Mindef Lrgen Hoffman en plv Mindef Kolgen Stechbart aanwezig, alsmede leden en kandidaatleden van het Politbureau (inclusief premier Stoph), NVA generaals en officieren. Voorts werden de GSVG Opperbevelhebber Lrgen Ivanovsky en de vertegenwoordiger van de Verenigde Strijdkrachten van het Warschaupakt in de DDR, Kolgen Tankayev, onder de aanwezigen vermeld. In een toespraak zei Mindef Hoffman onder meer het volgende :

"Wat u, geliefde kameraden, vandaag heeft gezien is het verleden, het heden en de toekomst van het belangrijkste en sterkste wapen van de NVA. U heeft de legendarische T-34 gezien, waarvan de eerste versies de fascistische Wehrmacht angst aanleerden. U heeft de T-54 en T-55 gezien, waarvan versies sinds de vijftiger jaren ons pantserwapen uitrusten. U heeft andere moderne tanks gezien, waarmee zij de tachtiger jaren zullen ingaan en die dan de slag- en vuurkracht van onze formaties in belangrijke mate zullen bepalen

Commentaar : Honeckers bezoek van 8 juni had overduidelijk een politiek-propagandistisch karakter gezien de aandacht die de Oostduitse pers er aan besteedde. Hoffmans uitspraak t.a.v. het tankwapen wekt de indruk dat verwezen wordt naar een nieuw type tank dat binnen afzienbare tijd, mogelijk nog dit jaar of in 1979, de NVA zou gaan versterken, waarschijnlijk de T-72. Een en ander is waarschijnlijk mede bedoeld om vertrouwen voor de toekomst te wekken.

stgeheim

b. Binnen- en Buitenlandse Politieke Ontwikkelingen(1) Relatie Kerk-Partij/Staat

Begin maart had partijleider-staatshoofd Honecker een lang gesprek met een vertegenwoordiging van de conferentie van de Evangelische Kerkleiding in de DDR o.l.v. Bisschop Schönherr. Dit was in twintig jaar de eerste ontmoeting die op hoog niveau tussen vertegenwoordigers van de kerk, partij en staat plaatsvond. Naast Honecker nam o.m. Politbureaulid Verner, die tevens partijsecretaris voor onder meer kerkelijke zaken is, aan het gesprek deel. In de officiële pers kreeg dit gesprek, dat als "constructief en openhartig" werd aangeduid, veel aandacht.

Centraal stond de positie van Christenen in de socialistische samenleving, met name hun ongelijkheid van kansen in het maatschappelijk gebeuren. Op dit punt zou Honecker enkele toezeggingen hebben gedaan t.a.v. opleidingen en carrières, terwijl de kerken inmiddels zendtijd voor radio en televisie beschikbaar is gesteld. Ook hebben inmiddels, medio mei en/of begin juni ontmoetingen met Rooms Katholieke leiders plaatsgevonden.

Een en ander roept parallellen op met de ontmoetingen tussen de Poolse partijleider Gierek en kardinaal Wyszynski eind 1977, in die zin dat ook de DDR-leiders nu de steun van kerkelijke leiders nodig zouden hebben om de interne toestand onder controle te houden. Hoewel deze vergelijking, gelet op twijfels over de interne stabiliteit in de DDR (zie MO 2/78), een kern van waarheid bevat, is de situatie niet volledig vergelijkbaar, zeker niet op kerkelijk gebied i.v.m. verschillen in opstelling tussen de protestante kerken en de RK-kerk, en ook omdat de betekenis van de kerken in de DDR geringer is dan in Polen. Van kerkelijke zijde wordt de toenadering niet algemeen toegejuicht, getuige het terugtreden van een Bisschop

in verband hiermede, en kerkelijke kritiek op het regime, met name op militaire aspecten van beleid, gaan door.

(2) Kritiek op het regiem

De Evangelische Kerk weigerde reeds in augustus 1977 in te gaan op pogingen van de Oostduitse CP, de SED, om de kerk te betrekken bij de campagne tegen de neutronenbom. Meer recent, ná Honeckers gesprek met Schönherr hebben de kerken ernstig bezwaar gemaakt tegen verplichte lessen over militaire onderwerpen die per 1 september a.s. op middelbare scholen moeten beginnen. Van kerkelijke zijde wordt benadrukt dat deze lessen gevaar kunnen opleveren voor de houding van jongeren t.a.v. de vrede, waarmee direct én indirect de uitvoering van de officiële ideologie, die de strijd voor vrede hoog in haar vaandel voert, bekritiseerd wordt. Een en ander duidt mogelijk op een versterking van de positie van de kerk in de Oostduitse samenleving, en kan daarom een bedreiging vormen voor het regime. Dit zou kunnen betekenen dat de SED- en regeringsleiders bij hun toenaderingspogingen een misrekening hebben gemaakt. Opschorting van de militaire onderwijsprogrammas zal hen echter moeilijk vallen doordat het reeds in de openbaarheid is gekomen, en omdat dat door de Sovjet-Unie waarschijnlijk als teken van zwakte van van Honecker opgevat zou worden. Wel zullen mogelijk de scherpste kantjes verwijderd worden, zoals bijvoorbeeld de "vrijwillige" schiet-oefeningen die de leiders bij voorkeur aan alle jongeren willen doen geven, zonder dat dit de pogingen tot wezenlijke militarisering en militaire indoctrinatie van de Oostduitse samenleving zal aantasten.

Een en ander toont ten overvloede aan dat de DDR-leiders nog altijd tot de meest behoudende, dogmatische, in het Warschaupakt behoren, waarbij de historische achtergrond van de Oostduitse staat een belangrijke rol speelt (zie ook pt. 1 m.b.t. Warschaupakt). Tegelijkertijd komt in de polemieken naar voren dat de militaire scholing bedoeld is om "de ontwikkeling en Verdieping van de Verdedigingsbereidheid van alle burgers, in het bijzonder de jeugd, tot een onafscheidbaar onderdeel van de Communistische opvoeding te maken" (Hornacker bij militair bezoek). Dit duidt erop dat de ideologische scholing van de DDR jongeren in de visie van de leiders te wensen overlaat, waardoor de basis van het SED-regime zou worden verzwakt. Symptomatisch hiervoor zijn de demonstraties van ongenoegen die op twee belangrijke DDR/SED feestdagen zouden zijn gehouden (7 oktober 1977 in Berlijn t.g.v. 28e verjaardag DDR; 1 mei 1978 in Wittenberg bij viering Dag van de Arbeid), alsmede tijdens een bijeenkomst van een regionaal partijorgaan in Erfurt op 28 mei j.l. Bovendien werd van 26 tot 28 mei in Leipzig een kerkelijk festival gehouden dat als grootste religieuze bijeenkomst in de DDR sinds 1954 wordt aangeduid en dat gekenmerkt werd door zéér massale deelname (ca. 50.000).

Door deze gebeurtenissen is de SED-leiding waarschijnlijk diep getroffen, gelet op de symbolische betekenis van deze feestelijkheden en gebeurtenissen en de officiële reacties erop.

(3) Relatie DDR Sovjet-Unie

In hoeverre het nieuwe militaire scholingsprogramma plaatsvindt op instigatie van de Sovjet-Unie valt niet te beoordelen. Opvallend is wel dat de ideologische waakhond van de SED Mückenberger, Politbureaulid en voorzitter van het Centrale Controle Comité van de SED, eind mei tot president van de

Vereniging voor Vriendschap tussen de DDR en Sovjet-Unie is benoemd. Dit betekent feitelijk dat zijn verantwoordelijkheid voor het politiek-ideologische werk is toegenomen.

Voorts is in dit verband Honeckers rede voor de 8e Plenaire Bijeenkomst van het SED Centraal Comité, eind mei, noemenswaard. Hierin wees hij gewoontegetrouw op de nauwe betrekkingen met de Sovjet-Unie, doch voegde hieraan toe dat deze "in ieder opzicht nieuwe dimensies krijgen".

Hierbij verwees hij naar Gromyko's bezoek aan Berlijn dat enkele dagen na Brezhnev's en Gromyko's bezoek aan de Bondsrepubliek plaatsvond.

(4) Relatie DDR-BRD en het Warschaupakt

Over Brezhnev's bezoek aan de Bondsrepubliek merkte Honecker voor het CC-Plenum op dat dit "een belangrijke stap" was voor de "verdere ontwikkeling van de (onderling) afgestemde politiek van de socialistische statengemeenschap", waaraan hij toevoegde dat de Duitse Bondsrepubliek verantwoordelijk is voor de "belaste Inter-Duitse Betrekkingen". Honecker's verwijzing naar de onderling afgestemde, d.w.z. gecoördineerde, buitenlandse politiek van de socialistische landen, een thema dat Brezhnev ook tijdens diens bezoek aan Praag op 31 mei aansneed, heeft vooral betrekking op het optreden van het WP Comité voor Ministers van Buitenlandse Zaken. Met name Roemenië heeft problemen met de coördinatiegedachte, hetgeen een reden genoemd kan worden voor de opname van de term "samenwerking" veeleer dan coördinatie in het slotcommuniqué van de recente bijeenkomst van het Comité (zie MO 4/78). Het begrip samenwerking werd overigens tijdens het SED CC-Plenum door de DDR Minister van Buitenlandse Zaken gehanteerd, hetgeen er op duidt dat hij als lid van het Comité de feitelijke toestand waarschijnlijk realistischer beschrijft of m.a.w. dat Honecker's en Brezhnev's uitspraken wensdromen weerspiegelen.

(5) De DDR en Afrika

Ten aanzien van Afrika stelde partijleider Honecker in zijn Plenum-rede dat het welbekend is dat de DDR aan de zijde van de Sovjet-Unie, Cuba en de andere socialistische broederstaten de volkeren van Ethiopië, Angola, Mozambique en de bevrijdingsbewegingen in het Zuiden van Afrika daadkrachtig ondersteunt. Hierbij werden Rhodesië, Namibië en Zuid-Afrika met naam genoemd, terwijl in een iets ander verband het Zaïrese Shaba-probleem aan de orde werd gesteld. In verband hiermee, en met de grote betrokkenheid van de vroegere partijsecretaris voor Agitprop-werk, Lamberz, bij het Afrikaanse gebeuren en de Afrika-reis van een militaire delegatie van de DDR o.l.v. Mindef Hoffmann naar achtereenvolgens Algerije, Guinee, Nigeria, Angola, de Kongolese Volksrepubliek en Tunesië gedurende de eerste helft van mei, wint Honecker's uitspraak aan betekenis. Ook is hier van belang dat Hoffmann in een interview met het DDR-blad "Horizont" de Oostduitse betrokkenheid in Afrika bagatelliseerde en de NAVO aanklaagde. Dit alles kan een voorbode zijn van een grotere Oostduitse betrokkenheid in het Afrika-gebeuren in de afzienbare toekomst.

(6) Kritiek op de Economische Toestand

Overigens stond het 8e CC-plenum van de SED in belangrijke mate in het teken van de economische problemen waarmee de DDR kampt. Zowel partijleider Honecker, als ook premier Stoph en de partijsecretaris voor economische zaken Mittag, allen Politbureauleden, alsmede diverse andere sprekers, leverden kritiek op het functioneren van de economie. Hierbij werd bijzondere aandacht besteed aan de investeringen, tekortschietende levering van reserve-delen voor allerlei apparatuur, tekortschietende kwaliteit en de noodzaak de export te vergroten, alsmede de consumptiegoederen voorziening. Er zou worden gewerkt aan een nieuw planningsstelsel, echter zonder ingrijpende systeem-veranderingen zoals in de zestiger jaren.

(7) Personele Mutaties in SED

Op het personele vlak, tenslotte, werd tijdens het Plenum Hermann eenstemming bevorderd tot lid van het Politbureau, waardoor het ledental weer op 19 gebracht is. Hij werd in maart j.l. benoemd tot partijsecretaris voor Agitatie en Propaganda, als opvolger van de in Libië omgekomen Lamberg, die als kroonprins van Honecker werd beschouwd. De nu 49-jarige Hermann was voordien hoofdredacteur van het partijdagblad Neues Deutschland en is zes jaar staatssecretaris voor Inter-Duitse Zaken geweest. Hij wordt beschouwd als vertrouweling van Honecker, hetgeen erop kan duiden dat deze i.t.t. sommige berichten vaster in het zadel zit dan soms wordt aangenomen. Twee andere belangrijke benoemingen zijn die van een vroegere plaatsvervangend staatssecretaris voor Inter-Duitse Zaken (onder Hermann), de 48-jarige Häber, en van een plaatsvervangend Mindef, Kolgen Stechbart, tot leden van het Centraal Comité (evenals drie anderen). Häber heeft ook binnen de partij ruime ervaring m.b.t. de "West-Politiek", en de drie benoemingen duiden op het belang dat door de SED aan de "West-Politiek" en het militaire gebeuren wordt toegekend.

4. Polena. Militair-Industriële Samenwerking Polen-Sovjet-Unie

Op 19 juni arriveerde een Sovjet delegatie o.l.v. vice-premier Smirnov in Polen voor een meerdaags bezoek. De delegatie omvatte verder onder meer de vice-voorzitter van het Staatscomité voor Buitenlandse Economische Betrekkingen (GKES), Sergeichik. Aan Poolse zijde werden de besprekingen geleid door de voorzitter van het Plan Comité van de Ministerraad Wrzaszczyk, tevens vice-premier, terwijl de overige deelnemers niet nader aangeduide leidende functionarissen van diverse ministeries waren. De besprekingen werden voorts bijgewoond door de onlangs in functie getreden Sovjet ambassadeur in Polen, Aristov. Gespreksonderwerp was de verdere ontwikkeling van economische en wetenschappelijk- technologische samenwerking tussen Polen en de Sovjet-Unie. (C-2)(W)

Commentaar: Volgens de dezerzijds beschikbare informatie is Smirnov in de Sovjet Ministerraad speciaal belast met militair-industriële zaken. Ook het GKES, onder leiding van Centraal Comité lid Skachkov, heeft voor zover bekend mede een taak in het militair-industriële vlak, met name voor de coördinatie tussen diverse Sovjet instanties m.b.t. militaire en economische hulpverlening en leveranties aan het buitenland. Mede omdat de Poolse pers in tegenstelling tot de gebruikelijke gang van zaken geen nadere aanduiding geeft over de bij de besprekingen betrokken ministeries, en gezien de vage officiële aanduiding van het gespreksonderwerp, stonden mogelijk de Poolse militaire produktie, met name licentiebouw van materieel, en wapenleveranties aan derde landen in de besprekingen centraal. Hierbij kan worden genoemd dat licentiebouw van de T-72 tank in Polen wordt voorbereid.

Hoofdstuk B : Economie1. Sovjet-Uniea. Defensie-uitgaven

De Sovjet-Unie publiceert elk jaar slechts één cijfer over de hoogte van de defensie-uitgaven, namelijk de begrotingspost "defensie". Dit cijfer was voor 1977 17,23 miljard roebel. Dit bedrag geeft geen realistisch beeld van de defensie-inspanning. Recentelijk zijn verschillende rapporten verschenen waarin gepoogd wordt een schatting te geven van de uitgaven die de SU daadwerkelijk aan haar defensie besteedt en deze uitgaven te rubriceren onder de verschillende bestedingscategorieën en krijgsmachtdelen.

b. Schatting van de totale defensie-uitgaven en de groeipercentages

Meestal worden twee definities voor het defensiebudget gebruikt, waarbij de eerste overeenkomt met die welke in de VS wordt gehanteerd, terwijl de tweede méér omvat en wel de additionele kosten die de SU waarschijnlijk als defensie-uitgaven classificeert (zoals uitgaven voor binnenlandse veiligheidstroepen, bepaalde activiteiten in het kader van civiele verdediging, militaire voorraadvorming, buitenlandse militaire hulp en militaire ruimtevaartprogramma's). Hanteert men de eerste definitie dan bedroegen de Sovjet defensie-uitgaven in 1967 35,40 miljard roebel en in 1977 53 - 58 miljard roebel (gemeten in 1970-prijzen). Volgens de 2e, meeromvattende definitie waren de cijfers resp. 40 - 45 miljard roebel (1967) en 58 - 63 miljard roebel (in 1977). Gaat men van de eerste, "Westerse", definitie uit, dan zijn de Sovjet defensie-uitgaven jaarlijks gemiddeld met 4 à 5 % toegenomen in de periode 1967 - 1977. Voor alle duidelijkheid moet hieraan worden toegevoegd, dat de groeipercentages per jaar de afgelopen tien jaar wèl uiteenliepen. Dit kan voornamelijk aan het verloop van de cycli in de aanschaf van vliegtuigen en strategische raketten worden toegeschreven. Zo wordt de groei van de defensie-uitgaven in 1976 op ruim 3% en die in 1977 reëel op iets meer dan 3% geschat. Volgens een andere analyse bedroegen vlg de eerste, "Westerse", definitie de Sovjet defensie-uitgaven zelfs 63,9 miljard roebel (in 1977-prijzen), maar bedroeg de stijging in 1977 echter 2,4%.

Er bestaat echter overeenstemming over het feit, dat aan de voor 1976 en 1977 gesignaleerde neerwaartse trend in de groei van de defensie-uitgaven (van de afgelopen jaren) op niet al te lange termijn een einde aan zal komen.

In dit verband moet ondermeer gewezen worden op de zeer omvangrijke activiteiten die momenteel op het gebied van militair onderzoek en ontwikkeling (RDT&E) worden ondernomen.

De defensie-uitgaven bedroegen in 1977 11 à 13% van het GNP (Bruto Nationaal Produkt). Dit aandeel is in de periode 1967 - 1977 vrijwel constant gebleven.

c. Verdeling defensie-uitgaven naar bestedingscategorie

De Sovjet defensie-uitgaven kunnen op verschillende manieren naar bestedingscategorie worden uitgesplitst. In de tweede hierboven genoemde studie worden vijf categorieën onderscheiden die de volgende percentages van de totale defensie-uitgaven voor hun rekening nemen (in 1977)

Aanschaf van uitrustingsstukken	38%
Onderzoek en ontwikkeling	21%
Operationele en onderhoudskosten	25%
Personeel	13%
Constructie	3%

In het eerste rapport worden drie hoofdcategorieën onderscheiden, te weten: investeringen, exploitatie-kosten en militair onderzoek, ontwikkeling, testen en evaluatie (RDT&E). De in de twee studies onderscheiden categoriseringen verschillen vooral hierin dat in de tweede de produktie en aanschaf van componenten en reservedelen is ondergebracht in de categorie "operationele en onderhoudskosten" (en daarmee feitelijk onder exploitatiekosten) terwijl in de eerste studie de produktie en aanschaf onder "investeringen" valt. Dit in aanmerking nemende, moeten de verschillen tussen de uiteindelijke percentages van de diverse categorieën feitelijk gering worden genoemd. Zij wijzen geenszins op een verschil van mening over de relatieve betekenis van de diverse bestedingscategorieën in de totale defensiebegroting. Uitgaande van een beperkte definitie van defensie-uitgaven (de eerste studie dus) namen in de periode 1967-1977 de investeringen, die de uitgaven omvatten voor de aanschaf van nieuw

MO 5/78

materieel, componenten en reserve-onderdelen alsook voor de bouw van militaire faciliteiten, iets meer dan 50% van de totale defensie-uitgaven voor hun rekening. Voor de exploitatiekosten, die samenhangen met het dagelijks functioneren van het militaire apparaat, ligt dit percentage op iets meer dan 25%. Het aandeel van de totale defensie-uitgaven dat naar RDT&E gaat, is gestegen van iets minder dan 20% in 1967 tot bijna 25% in 1977. De uitgaven voor RDT&E -in de afgelopen tien jaar de sterkste groeiende bestedingscategorie- zijn verbonden met het onderzoek van en naar nieuwe technologieën, de ontwikkeling van geavanceerde wapensystemen en de verbetering van bestaande systemen. Zij geven ook enige aanwijzing voor de plannen van de Sovjets m.b.t. de modernisering van de strijdkrachten in de toekomst. Over deze categorieën kan nog het volgende worden opgemerkt:

(1) Investerings

In de periode 1967 - 1977 was meer dan 90% van de investerings-uitgaven bestemd voor aankoop van voornamelijk wapens. Het grootste deel van de uitgaven voor wapenaankoop werd besteed aan vliegtuigen, raketten en schepen, waarbij de uitgaven voor de eerste twee genoemde bestemmingen het sterkst toenamen. De uitgaven voor marineschepen namen de afgelopen tien jaar maar weinig toe. De investeringsuitgaven namen in de periode 19-67 1977 met gemiddeld 4% per jaar toe; het groeipatroon voor wat betreft de investeringen werd vooral bepaald door de cycli in de aanschaf van vliegtuigen en raketten.

(2) Exploitatiekosten

Deze uitgaven kunnen worden verdeeld in personeelskosten en uitgaven van operationele aard en voor onderhoud. In voornoemde periode namen de personeelskosten ongeveer 60% van de uitgaven van deze categorie voor hun rekening en rond 1/6 van de totale defensie-uitgaven. De personeelsuitgaven stegen in deze jaren met gemiddeld twee tot drie procent. De kosten verbonden aan onderhoud en de uitgaven van operationele aard stegen ongeveer twee keer zo snel.

(3) RDT&E

Hoewel over de Sovjet uitgaven op dit gebied weinig betrouwbare gegevens beschikbaar zijn, zijn de uitgaven voor militaire RDT&E aanzienlijk en neemt de betekenis ervan toe.

d. Verdeling defensie-uitgaven naar krijgsmachtdelen

De uitgaven voor de verschillende krijgsmachtdelen en de in een afzonderlijke categorie ondergebrachte ondersteunings- en commando-functies verhouden zich als volgt, wanneer de RDT&E-uitgaven buiten beschouwing worden gelaten en uitgegaan wordt van de beperkte definitie van defensie-uitgaven

	1967	1970	1973	1977
strategische raketstrijdkrachten	10%	7%	5%	8%
luchtverdedigingsstrijdkrachten	14%	15%	12%	12%
zeestrijdkrachten	22%	22%	19%	20%
luchtstrijdkrachten	17%	19%	26%	22%
landstrijdkrachten	21%	22%	22%	22%
ondersteuning en commando	16%	15%	16%	16%

(1) Strategische raketstrijdkrachten

Gedurende de jaren 1967 - 1977 namen de uitgaven voor dit krijgsmachtdeel langzamer toe dan de totale defensie-uitgaven. De schommelingen in het aandeel van de strategische raketstrijdkrachten (SRS) kunnen met name worden toegeschreven aan ontplooiingscycli voor ICBM's. Zo zijn de uitgaven sinds 1972 voortdurend gestegen in verband met de ontplooiing van "vierde generatie" ICBM's en de SS-20. In de afgelopen 10 jaar is het personeelsbestand van de SRS met meer dan 10% gedaald tot ongeveer 330.000 man.

(2) Luchtverdedigingsstrijdkrachten

In voornoemde periode zijn de uitgaven voor de luchtverdediging minder sterk gestegen dan de defensie-uitgaven in hun totaliteit. Het aandeel van de investeringsuitgaven bedroeg voor deze strijdkrachten ongeveer 2/3, dat van de operationele en onderhouds-uitgaven gemiddeld 10% en dat van de personeelskosten ongeveer 20%. Het geuniformeerde personeel van deze strijdkrachten nam in deze periode met meer dan 5% toe tot een totaal van 590.000 man in 1977. In de uitgaven voor dit krijgsmachtdeel heeft een verschuiving plaatsgevonden van SAM's en ABM's naar onderscheppingsvliegtuigen.

(3) Zeestrijdkrachten

Ook de uitgaven voor de zeestrijdkrachten namen in de periode

1967 - 1977 iets minder snel toe dan de defensie-uitgaven als geheel. Van de totale uitgaven voor de zeestrijdkrachten was 80% bestemd voor investeringen in deze periode. Aanschaffingsuitgaven namen ongeveer 90% daarvan voor hun rekening. De exploitatiekosten bedroegen 20% van het totaal. De aandelen daarin van de onderhouds- en operationele uitgaven en personeelskosten waren ongeveer gelijk. In 1977 lag het geuniformeerde personeelsbestand met 390.000 man bijna 10% hoger dan in 1967.

(4) Luchtstrijdkrachten

Tussen 1967 en 1977 stegen de uitgaven voor de luchtstrijdkrachten, omvattend lange afstand- en tactische luchtstrijdkrachten alsmede militair luchttransport, sterker dan die voor de andere krijgsmachtdelen. De uitgaven voor investeringen bedroegen ongeveer 80% van het totaal; de personeelskosten namen evenals de operationele en onderhoudsuitgaven 10% voor hun rekening.

Het personeelsbestand van dit krijgsmachtdeel nam de afgelopen tien jaar langzaam toe en bedroeg in 1977 530.000 man.

Het aandeel van de tactische luchtstrijdkrachten is gestegen van minder dan 60% in 1967 tot meer dan 70% in 1977. De tactische luchtstrijdkrachten zijn zowel versterkt als gmoderniseerd.

(5) Landstrijdkrachten

De totale investerings- en exploitatie-uitgaven voor dit krijgsmachtdeel namen ongeveer in hetzelfde tempo toe als de totale defensie-uitgaven in de afgelopen tien jaar.

Aan de stijging van de uitgaven werd bijgedragen door zowel het voortdurend toenemende personeelsbestand (in 1977 bijna 1,8 miljoen man) als de uitgebreide aanschaffingsprogramma's voor de belangrijkste wapens en uitrusting van de landstrijdkrachten. Het aandeel van de investeringsuitgaven in het totaalbedrag voor dit krijgsmachtdeel was in vergelijking met de overige krijgsmachtdelen vrij gering, namelijk iets meer dan 50%.

Tot de hoogte van de aanschaffingsuitgaven (90% van de investeringen voor dit krijgsmachtdeel) werd voor een groot deel bijgedragen door de aankoop van tanks en mobiele SAM's en in mindere mate door uitgaven voor gepantserde voertuigen en stukken artillerie. De exploitatie-uitgaven namen meer dan 40% van de uitgaven voor de landstrijdkrachten voor hun rekening. Het aandeel van de personeelskosten was i.v.m. de andere krijgsmachtdelen zeer hoog.

(6) Ondersteuning en Commando

Onder deze categorie vallen die kosten, die niet kunnen worden toegewezen aan een specifiek krijgsmachtdeel omdat zij verband houden met algemene, door het Ministerie van Defensie geleverde ondersteuning. Hetzelfde geldt voor kosten waarover een gebrek aan concrete informatie een dergelijke specifieke toewijzing uitsluit. Beide typen uitgaven, waaronder achterwaartse diensten salarissen van werknemers van het Ministerie van Defensie, ruimtevaartprogramma's (welke in de VS door het Ministerie van Defensie zouden worden opgezet), grenstroepen, materiaal voor kernwapens en militaire pensioenen vallen, zijn in deze categorie ondergebracht. In de afgelopen tien jaar zijn de uitgaven ervoor ongeveer in hetzelfde tempo gestegen als de defensie-uitgaven in hun totaliteit.

e. Toekomstverwachtingen m.b.t. de groei van de defensie-uitgaven

Hoewel het nauwelijks aan twijfel onderhevig is, dat de Sovjet defensie-uitgaven reëel zullen blijven stijgen en de huidige vertraging in de groei ervan zich niet gedurende een lange periode zal voortzetten, kan elke voorspelling over het tot in de 80er jaren te verwachten groeipercentage slechts met de nodige voorzichtigheid gegeven worden.

De huidige RDT&E programma's, de investeringen in de defensie-industrieën en de stijgende kosten van nieuw militair materieel, maken het uiterst onwaarschijnlijk, dat de komende vijf jaar het defensiebeleid sterk zal worden omgebogen. De onzekere internationale politieke situatie en niet in de laatste plaats de mogelijke verwickelingen rond de opvolging van Brezhnev lijken niet de grondslag te vormen waarop belangrijke wijzigingen in het patroon van de defensie-uitgaven tot de waarschijnlijk-

heden gaan behoren. De toekomstverwachtingen m.b.t. de groei van de defensie-uitgaven worden vaak gerelateerd aan die voor de algehele ontwikkeling van de Sovjet-economie: in het licht van de reeds de afgelopen jaren afnemende economische groei (tot rond 3,5% per jaar sinds 1970) en de in betekenis toenemende economische problemen (o.a. op het gebied van de produktiviteitsontwikkeling en de arbeidsmarkt) wordt door sommigen voor de jaren 1981-1985 rekening gehouden met een economische groei van 2-2,5% per jaar in welk geval een stijging van de defensie-uitgaven met iets meer dan 2% per jaar nog wèl, maar een toename met 4 à 5% niet meer mogelijk is. Wordt echter van een economische groei met 3-3,5% uitgegaan, dan is voortzetting van het groeitempo van de afgelopen tien jaar in de defensiesector (4 à 5%) zeker mogelijk in de komende jaren. Wèl moet er dan van worden uitgegaan dat een dergelijk stijgingspercentage van de defensie-uitgaven voor een deel ten koste van de private consumptiesector zou gaan. In het algemeen lijkt voor de periode in de begin 80er jaren een stijging van de defensie-uitgaven met minstens 3% per jaar een mogelijk voorzichtige, maar tevens realistische schatting. Als percentage van het GNP zullen de defensie-uitgaven dan op 11 à 13% blijven staan de komende jaren.

Er wordt sterk gespeculeerd over de invloed van een SALT II-akkoord op de hoogte en het stijgingspercentage van de defensie-uitgaven. Deze invloed moet echter niet overschat worden. Een dergelijk akkoord zou volgens Amerikaanse gegevens het stijgingspercentage van de totale Sovjet defensie-uitgaven met slechts ongeveer 0,2% verminderen. SALT heeft slechts betrekking op een relatief gering deel van het Sovjet defensiebudget.

2. NSWP-landen

nfdientieel

a. Defensie-uitgaven

Volgens een voorlopige schatting bedroegen de defensie-uitgaven van de NSWP-landen 16.83 miljard dollar in 1976/1977. Daarbij wordt in sterke mate aangesloten bij schattingen van de Sovjet defensie-uitgaven in dollars. Door de uitgaven voor de conventionele strijdkrachten van de SU te isoleren, worden schattingen van de personeelskosten voor de landstrijdkrachten, marine, en luchtmacht (met inbegrip van luchtverdediging) mogelijk die vervolgens op de NSWP-landen worden toegepast. Aangezien de NSWP-landen op dezelfde voet als de SU het door de Sovjets ontworpen materieel hanteren, wordt ervan uitgegaan, dat de personeels- en operationele kosten per hoofd in sterke mate overeenkomen met die van de SU wanneer deze uitgaven berekend worden in dollars. De uitgaven voor militair onderzoek, ontwikkeling, testen en evaluatie (RDT&E) worden geschat op 2% van het totaal (overeenkomstig de uitgaven hiervoor van de kleinere NAVO-landen). De pensioenen worden berekend door gebruik te maken van de schatting van de Sovjet uitgaven (in dollars berekend) op dit gebied. Op basis van het voorafgaande kunnen de defensie-uitgaven van de NSWP-landen dan als volgt worden uitgesplitst:

<u>Defensie-uitgaven NSWP-landen</u>	<u>miljarden dollars</u>
landstrijdkrachten	8,3
marine	1,8
luchtmacht (m.i.v. luchtverdediging)	2,7
staven en steunende eenheden ("Command and General Support") m.i.v. genie-constructie- en veiligheidstroepen	2,9
pensioenen	0,8
RDT&E	3,33

In een in 1977 verschenen rapport van het Amerikaanse Congres (Joint Economic Committee) werd voor 1976 een totaalbedrag van 18,55 miljard dollar genoemd. Voor de afzonderlijke NSWP-landen werden in deze studie de volgende cijfers opgevoerd :

Bulgarije-1806 miljoen (1976) dollars

CSSR	-3226	"	"
DDR	-4287	"	"
Hongarije	-1452	"	"
Polen	-5450	"	"
Roemenië	-2330	"	"

In deze studie werden de personeelskosten berekend door toepassing van de loon- en salarisschalen die in de Amerikaanse strijdkrachten (gedeeltelijk aangepast aan de in O-Europa wat dit betreft geldende maatstaven) worden gehanteerd op de verschillende categorieën militair personeel in de NSWP-landen. De overige defensie-uitgaven werden d.m.v. per jaar en land verschillende formules vanuit de resp. nationale munteenheid in dollars omgerekend. Hoewel een Amerikaanse studie, waarin omvang, structuur en uitgaventrends van de defensieprogramma's van de Europese NAVO-landen en de NSWP-landen in de jaren '70 worden vergeleken nog niet voltooid is, wijzen de eerste onderzoeksresultaten erop, dat in de periode 1970-1976 de dollarkosten van de NSWP-defensieprogramma's elk jaar ongeveer 1/3 van die van de Europese NAVO-landen bedroegen. Wanneer in plaats van de Amerikaanse loon en salarisregelingen die van de (Europese) NAVO-landen worden gebruikt om de militaire personeelskosten te berekenen, dan bedragen de kosten van de defensie-programma's van de NSWP-landen slechts 1/4 van die van de (Europese) NAVO-landen.

In een verdere studie werden de trends in de voor de aanschaf van hoofdtrustingsstukken bestemde uitgaven van de DDR, Hongarije, Tsjechoslowakije en Polen (zie bijlage I) aangegeven. Van hoofdtrustingsstukken is in dit rapport sprake, wanneer toevoegingen aan de wapenarsenalen kunnen worden vastgesteld en in belangrijke mate naar type kunnen worden geteld (b.v., FOXBAT, T-72). M.a.w. technische criteria worden niet gehanteerd. Hier van uitgaande komt men tot de conclusie, dat de uitgaven van bovengenoemde vier landen voor de aanschaf van hoofdtrustingsstukken in 1968/1969 slechts 11% van de Sovjet uitgaven (voor alleen de tactische wapensystemen) bedroegen. In 1976/1977 was dit percentage volgens dit rapport zelfs gedaald tot ongeveer 7% (eveneens in 1970 prijzen). De totale samengestelde groei van de aanschaffingsuitgaven

van de betrokken vier NSWP-landen bleef in de periode 1969-1977 i.v.m. de SU sterk achter (-0,5% tegenover 7,8%). Opvallend moeten de verschillen worden genoemd, die er in dit opzicht tussen de DDR, Hongarije, Tsjechoslowakije en Polen afzonderlijk bestaan (zie tabel I). Ook de totale samengestelde groeipercentages van die landen afzonderlijk op het gebied van de aanschaf van hoofdtrustingstukken in de jaren 1969-1977 en die van de officiële defensie-begroting (1969-1976) van deze landen lopen uiteen (zie tabel II).

tabel I	Hongarije	-3,8%
	Tsjechoslowakije	-8,5%
	Polen	0,1%
	DDR	6,0%

tabel II	Hongarije	-3,8%	5,1%
	Tsjechoslowakije	-8,5%	5,2%
	Polen	0,1%	7,0%
	DDR	6,0%	7,3%

Het rapport constateert dan ook dat er geen nauwe overeenkomst bestaat tussen de groei in de uitgaven voor de aanschaf van hoofdtrustingstukken en die van de officiële defensiebegrotingen. De laatstgenoemde groeipercentages liggen immers beduidend hoger. Voor wat betreft de waarde van de voorraad hoofdtrustingstukken van deze vier landen ligt de totale samengestelde groei over de periode 1969-1977 op 3,3% per jaar (zie tevens bijlage II). Voor de SU bedraagt dit groeipercentage voor de tactische wapensystemen 5,7%. De verschillen tussen betrokken NSWP-landen zijn vrij gering:

Hongarije	3,6%
Tsjechoslowakije	2,7%
Polen	2,9%
DDR	4,6%

Volgens laatstgenoemd rapport is het militair potentieel van Tsjechoslowakije en Hongarije ondanks afnemende aanschaffingsuitgaven met andere woorden toch toegenomen. In de DDR ligt het groeipercentage voor wat betreft de waarde van de voorraden van hoofdtrustingstukken lager dan dat voor de aanschaf ervan, hetgeen

erop wijst dat in vergelijking met de overige drie landen in de DDR meer vervanging noodzakelijk was.

De militaire krachtsverhouding tussen deze landen is als gevolg van de uiteenlopende groeipercentages in de waarde van de voorraad hoofdtrustingstukken in de periode 1969-1977 iets gewijzigd. Polen neemt nog wèl de eerste plaats in: zij nam in 1977 37% van de totale waarde van de voorraad hoofdtrustingstukken voor haar rekening (in 1969 nog 39%). Het aandeel van Tsjechoslowakije nam volgens deze studie af tot 26% (in 1969:28%), hetgeen gelijk is aan het door de DDR bereikte percentage (was in 1969 nog 24%). Hongarije neemt nog steeds het geringste aandeel voor zijn rekening, namelijk 10%.

De verdeling van de totale samengestelde groeipercentages voor wat betreft de waarde van de hoofdtrustingstukken en de aanschaffingsuitgaven ervan over de verschillende wapencategorieën, ziet er voor deze vier landen in de periode 1969-1977 als volgt uit:

	voorraad-waarde	aanschaffingsuitgaven
uitrusting voor landstrijdkrachten	3,4%	-3,8%
vliegtuigen	4,7%	3,6%
schepen	0,9%	0,4%
	—	—
TOTAAL	3,3%	-0,5%

Bijlage I : Aanschaffingsuitgaven Tsjechooslowakije, Oost-Duitsland, Polen, Hongarije (Miljoenen Dollars 1970 prijzen)

	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977
Tsjechooslowakije	107	124	219	71	129	81	124	95	131	36
Oost-Duitsland	140	115	228	151	132	121	215	185	273	171
Polen	222	248	185	190	148	233	218	121	321	166
Hongarije	48	63	74	30	16	21	77	54	46	31
Schepen	23	112	90	134	36	55	107	23	118	133
Vliegtuigen	182	128	265	129	160	225	167	209	305	160
Uitrusting Land- strijdkrachten	312	309	352	179	230	175	360	224	349	110
Totaal	517	549	707	442	426	455	634	456	772	403

GEHEIM

GEHEIM

Bilaga II : Waarde voorraden Tsjecho-Slowakije, Oost-Duitsland, Polen, Hongarije (Miljarden Dollars 1970 prijsen)

	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977
Tsjecho-Slowakije	1.98	2.02	2.23	2.25	2.29	2.34	2.45	2.50	2.60	2.53
Oost-Duitsland	1.68	1.75	1.89	1.90	1.96	1.96	2.11	2.23	2.45	2.53
Polen	2.79	2.83	2.97	3.05	3.13	3.24	3.34	3.36	3.52	3.59
Hongarije	0.63	0.71	0.78	0.81	0.82	0.84	0.86	0.92	0.96	0.96
Schepen	1.11	1.12	1.21	1.23	1.23	1.15	1.19	1.17	1.22	1.31
Vliegtuigen	1.74	1.68	1.88	1.93	2.00	2.14	2.23	2.31	2.43	2.45
Uitrusting Land- strijdkrachten	4.23	4.51	4.78	4.85	4.98	5.09	5.34	5.53	5.88	5.84
Totaal	7.08	7.31	7.87	8.01	8.21	8.38	8.76	9.01	9.53	9.60

GEHEIMGEHEIM

identieel

3. De militaire hulp van het WP aan de 3e Wereld

Volgens een recente studie zijn de WP landen in 1975 begonnen overeenkomsten af te sluiten met landen uit de 3e Wereld aan- gaande wapenexport. Deze akkoorden bestaan uit lange-termijns en basis-overeenkomsten en leverantie-beloften voor een totaal- bedrag van 15,454 miljard dollar. Voor de afzonderlijke jaren zijn deze bedragen:

1975 - 5,345 miljard dollar

1976 - 5.647 miljard dollar

1977 - 4,462 miljard dollar

In het kader van de uitvoering van voornoemde akkoorden zijn volgens dit rapport tot dusverre wapens en overig militair materieel ter waarde van 8,542 miljard dollar geleverd, waarvan het grootste deel (met een waarde van zo'n 5,500 miljard dollar) sinds begin 1977. In het begin van de 80er jaren zullen bovenge- noemde overeenkomsten volledig zijn uitgevoerd. Voor wat betreft de regionale verdeling van de leveranties welke sinds begin 1977 hebben plaatsgevonden, werd de volgende informatie verstrekt:

Noord-Afrika en Midden-Oosten : 3,6 miljard dollar

"Zwart" Afrika : 1,1 miljard dollar

Azië : 0,4 miljard dollar

Latijns-Amerika : 0,46 miljard dollar

Andere Communistische staten : 0,1 miljard dollar.
in Europa

Bij de berekening van de waarde van deze leveranties is gebruik gemaakt van prijzen voor Westerse uitrustingsstukken die verge- lijkbaar zijn met het door het WP geleverde materieel.

In het rapport werd erkend, dat het buitengewoon moeilijk is het inkomen of de harde valuta te berekenen welke door het WP met de wapenexport verdiend wordt. Immers, de prijzen voor de geleverde wapensystemen zijn niet bekend. Daarnaast worden de leveranties voor een deel uitgevoerd in de vorm van giften of in het kader van zgn. "barter"-overeenkomsten. Desondanks komt men in het rapport tot de conclusie, dat de SU zich jaarlijks door export van militair mate- rieel van "harde valuta"-verdiensten ter waarde van 2 - 2,5 miljard dollar weet te verzekeren.

Dit bedrag ligt beduidend boven de tot nu toe beschikbare gegevens welke variëren van 1,5 tot 1,7 miljard dollar. Met betrekking tot de rol van de NSWP-landen in de militaire hulp van het WP in zijn totaliteit kan worden opgemerkt, dat 3e Wereldlanden óók dan een beroep doen op deze landen wanneer de SU niet of onvoldoende bereid is tegemoet te komen aan hun verzoeken tot levering van militair materieel. Wat betreft het aandeel van de NSWP-landen in de totale militaire hulp van het WP, lijkt de berekening daarvan bemoeilijkt te worden, door het feit, dat een groot deel van het in de NSWP-landen vervaardigde militaire materieel op basis van door de SU afgegeven licenties wordt geproduceerd, hetgeen de prijs van de betreffende uitrustingsstukken verhoogt.

atieel 4. Polena. Resultaten plan 1977

Voor Polen was 1977 in economisch opzicht een redelijk goed jaar: het nationaal inkomen nam met 5,6% toe hetgeen slechts 0,1% minder was dan gepland. De verkoop van industriële produkten steeg met 8,6% waarmee het streefcijfer (6,3%-7,3%) duidelijk werd overtroffen. Deze, door middel van verkoop gemeten, produktiegroei kan voor het grootste deel worden toegeschreven aan de gerealiseerde produktiviteitsstijging (8,3% tegenover een geplande groei van 7%). Ondanks deze sterke toename van de industriële produktie werden in een aantal sectoren (elektriciteit, cement, staal, scheepsbouw, landbouwuitrusting en kunstmest) de streefcijfers niet gehaald. De landbouwproduktie bleef sterk achter bij de planverwachtingen: de waarde van de produktie nam tegenover 1976 met ruim 7% af. Als gevolg van de voor het derde achtereenvolgende jaar teleurstellende graanoogst moest er ruim 7 miljoen ton graan worden geïmporteerd om aan de binnenlandse vraag te voldoen, hetgeen 4,5 miljoen ton méér was dan gepland. Ook op het gebied van de vleesproduktie was geen sprake van een voorspoedige ontwikkeling. Gedurende het hele jaar werden er tekorten aan vlees en andere voedingsmiddelen gemeld.

Het slechte resultaat van de landbouwsector kan voor een deel aan ongunstige weersomstandigheden worden toegeschreven. Een belangrijke oorzaak is echter tevens de slechts langzaam voortgang vindende modernisering en rationalisering van de agrarische (en dan vooral de private) sector.

Op het gebied van de investeringen viel één uitgavenstijging van 2,5% in de gesocialiseerde economie te noteren (in constante 1971-prijzen). In de periode 1971-1975 was er nog sprake van een gemiddelde, jaarlijkse investeringstoename met (bruto) 17%. Het aandeel van de bruto investeringen in het nationaal inkomen, dat in 1975 nog ruim 34% had bedragen, nam in 1977 af tot 31,5%.

Met betrekking tot de Poolse levensstandaard kan worden opgemerkt, dat de (12,2%) stijging van het totale inkomen per hoofd van de bevolking gelijk was aan de

toename van de verkoop van consumptiegoederen hetgeen in strijd was met het inkomensbeleid van de regering en er mede toe bijdroeg dat de vraag naar consumptiegoederen het aanbod in 1977 opnieuw overtrof.

Met betrekking tot de buitenlandse handel kan worden opgemerkt dat de waarde van de totale import met 5,5% (gepland was 2,7%) steeg terwijl de groei van de export met 11,5% ruim 1% achterbleef bij het streefcijfer (13%). De inter-COMECON handel nam met 14,2% toe. Opvallend was de stijging van de handel met de SU; deze bedroeg in 1977 18%. Daarentegen nam de handel met de Westerse, geïndustrialiseerde landen in geringere mate dan de totale export toe. De waarde van de Poolse export steeg met 9,9%, terwijl de import uit die landen met 4,3% afnam. Hoewel het tekort op de "harde valuta"-handelsbalans (hierdoor) is afgenomen, lijkt een fundamentele verbetering van de handelsbalans met het geïndustrialiseerde Westen voorlopig nog niet binnen bereik te liggen. Een verdere beperking van de invoer uit het Westen is gezien de aard van deze import moeilijk te realiseren, terwijl de exportgroei ondermeer door de ongunstige economische omstandigheden in de westerse wereld wordt belemmerd. Hoewel door het (verder) opvoeren van de invoer uit de overige COMECON-landen ten koste van die uit het Westen de "harde valuta"-handelsbalans eveneens verbeterd zou kunnen worden, is een dergelijk beleid aan zowel politieke als economische beperkingen onderhevig. Het zou vooral de SU een positie kunnen verschaffen van waaruit met meer kracht en succes zou kunnen worden gestreefd naar een beperking van de Poolse economische betrekkingen met het Westen en een aanzienlijke versterking van de Poolse-Sovjet banden op dit gebied. De eerste aanwijzingen voor een dergelijke Sovjet opzet werden reeds tijdens het bezoek van Jaroszewicz aan de SU in januari zichtbaar. Met betrekking tot de Poolse schuldenlast kan op grond van het bovenstaande worden opgemerkt dat deze eind 1977 netto ruim 13 miljard dollar bedroeg. De "debt service ratio" wordt op 35-40% geschat. 1)

b. Plan 1978

Voor dit jaar is een stijging van het nationaal inkomen met 5,5% voorzien. De industriële produktie zal met 6,3% à 6,8% moeten toenemen, terwijl de totale landbouw-

produktie met een geplande stijging van 5,8% in 1978 de teleurstellende resultaten van de afgelopen jaren voor een deel moet compenseren alsook de levensmiddelen-voorziening moet verbeteren. Voor wat betreft de investeringen is absoluut gezien een geringe daling voorzien (van ongeveer 1,5%). Het aandeel van de investeringen in het nationaal inkomen met verder dalen en wel tot 24,5%. Woningbouw, voedselproductie, de consumptiegoederensector en energieprojecten krijgen in het investeringsbeleid prioriteit. De Poolse autoriteiten hopen de in 1977 verkregen krachtiger greep op het investeringsniveau met het 1978-investeringsplan te consolideren. Door het kwantitatieve aspect minder te benadrukken, een betere planning van de projecten en een grotere nadruk op modernisering wordt een verhoging van het rendement van de investeringen nagestreefd.

Met betrekking tot de levensstandaard wordt voor dit jaar een 12%-stijging in de goederen- en diensten-voorziening voorzien. Deze toename moet, in tegenstelling tot de feitelijke ontwikkelingen van vorig jaar, de inkomensstijging van de bevolking overtreffen.

Op het gebied van de buitenlandse handel is een (verdere) reductie in niet-essentiële import en een afname van de Poolse schuldenlast gepland, terwijl voor de realisering van laatstgenoemde doelstelling verwezenlijking van de exportgroei-cijfers (+ 9,9% minimaal) van wezenlijk belang is.

(W,G) (B-3)

Commentaar: Uit uitspraken van partijleider Gierek in januari op de partij-conferentie kon worden opgemaakt, dat tot dusverre het op de aankoop van Westerse uitrusting en technologie steunende industriële moderniseringsproces niet aan de hoge verwachtingen van de Poolse autoriteiten heeft beantwoord. De hoop, dat dankzij deze grote investeringen een moderne industriële sector zou ontstaan die zowel aan de vraag van de Poolse consument zou kunnen voldoen als door goederenexport de kosten van het moderniseringsprogramma zou kunnen afbetalen, is nog geen werkelijkheid geworden.

De in het kader van de eind 1976 aangekondigde "economische manoeuvre" doorgevoerde beleidswijzigingen waren in nog sterkere mate als het oorspronkelijke 1976-1980 Vijfjarenplan erop gericht de problemen aan te pakken die ontstaan waren tijdens de periode van snelle economische groei in de jaren 1971-1975. Deze waren een groot handelstekort met het Westen en een zware "harde valuta" schuldenlast, een te hoog investeringsniveau en een gebrek aan efficiency in deze sector, een tekortschiërende consumptiegoederenproduktie, en een te sterke groei van de koopkracht van de Poolse consument die voornoemd tekort nog verergerde. De "economische manoeuvre" lijkt enig succes te hebben gehad aangezien de investeringen onder strictere controle zijn gebracht en het tekort op de "harde valuta" handelsbalans enigszins is gereduceerd. Anderzijds moet echter worden vastgesteld, dat de levensmiddelenvoorziening nog niet fundamenteel verbeterd is en (met het voorafgaande samenhangend!) de inkomensgroei de streefcijfers aanzienlijk heeft overtroffen. Dit jaar is ook op dit gebied een ommekeer in de situatie gepland. Door de inkomensstijging beperkt te houden en de prijzen van een groot aantal consumptiegoederen te verhogen (zoals reeds voor een aantal goederendiensten inmiddels in min of meer beperkte mate is gebeurd) wordt een beperking van de groei van de koopkracht van de Poolse consument nagestreefd. Hierdoor zou mede de verwezenlijking van een evenwichtssituatie op de consumptiegoederenmarkt naderbij gebracht kunnen worden. Ook kan langs de weg van prijsverhogingen de voedselproduktie worden gestimuleerd en de last die de levensmiddelen subsidies voor de begroting van dit jaar vormen (hun aandeel bedraagt 30% van het geplande begrotingstotaal, te weten 270 miljard Zlotys), te verlichten.

De gebeurtenissen van 1976 hebben echter aangetoond dat de Poolse autoriteiten met het prijsbeleid de grootste omzichtigheid moeten betrachten om politieke moeilijkheden te voorkomen.

De resultaten van de economische plannen voor 1976 en 1977 alsmede de streefcijfers voor dit jaar hebben tevens aangetoond, dat de in het Vijfjarenplan vastgelegde doelstelling van een jaarlijkse economische groei van 7 à 7,3% niet zal worden gehaald. De economische betekenis daarvan moet echter niet worden overschat nu een vermindering van het groeitempo in het kader van het algehele economische beleid een positieve invloed kan uitoefenen.

- 1) De "Debt Service Ratio" is de verhouding tussen de rente op de totale schuld alsmede de terugbetaling van "Medium/Long Term" schulden en de goederenexport naar multilaterale partners.

Hoofdstuk C : Landstrijdkrachten1. Activiteitena. Warschaupakt algemeen

De oefen/opleidingsactiviteiten bij de Warschaupakt landstrijdkrachten in de Centrale Sector bleven tot halverwege de maand juni overwegend gering en vonden vrijwel uitsluitend plaats in de garnizoenen, terwijl de grote oefenterreinen nagenoeg onbezet bleven. Tijdens de tweede helft van de maand namen de activiteiten geleidelijk aan toe met rij en gevechtsopleidingen tot op pelotons-, compagnies- en bataljonsniveau.

Wel werden er vanaf het begin van de maand commandostafoefeningen op het hoogste niveau gehouden bij de GSVG, TsGV, de Poolse, de Tsjechoslowaakse en de Oostduitse strijdkrachten, alsmede in de Sovjet-Unie. Er kon niet worden vastgesteld of de diverse commandostafoefeningen met elkaar in verband stonden, hoewel het Sovjet opperbevel wel bij enkele van de activiteiten betrokken was. Tegen het eind van de verslagperiode namen de activiteiten verder toe met overwegend verplaatsings-, luchtverdedigings- en artillerieoefeningen.

b. Sovjet-Unie

Op 12 juni werd door het ministerie van defensie te Moskou bekend gemaakt dat van 3-8 juli '78 in de DDR een oefening zal worden gehouden door elementen van de GSVG. Aan de oefening zal worden deelgenomen door 30.000 man van land- en luchstrijdkrachten en plaatsvinden in de gebieden Stendal/Magdeburg en Lieberose. De aankondiging van de oefening was geheel in het kader van de CBM's. Uit de Westelijke landen zijn echter geen waarnemers uitgenodigd. Omtrent de aard van de oefening, alsmede de indentiteit van deelnemende eenheden kon tegen het einde van de verslagperiode nog geen beeld worden verkregen.

c. DDR

(1) Tijdelijk Verboden Gebieden

In de DDR werden twee Tijdelijk Verboden Gebieden ingesteld. TVG 5/78 werd ingesteld voor de periode 140800a-190900a juni '78 en was gelegen in het noorden van de DDR. Door de restrictie werd het gebied Neubrandenburg verbonden met het oefenterrein Waren-Speck.

Tijdens de restrictieperiode werden in het gebied door Sovjet verbindingstroepen enige mobiele straalzenderposten ingericht en werden veldkabels gelegd voor telefoonverbindingen.

Van 162000a-170400 juni '78 werd straatweg F-96 voor het verkeer gesloten wegens werkzaamheden. Dit gold voor het gedeelte tussen Greifswald (UV 99) en Klempenow (UV 86).

Aangezien deze weg aansluit op het TVG 5/78 is het niet uitgesloten dat er verband bestaat tussen beide restricties.

TVG 6/78 werd ingesteld voor de periode 140800a-182400a juni '78 en was gelegen ten zuid-oosten van Berlijn. Door deze restrictie werd een aantal Permanent Verboden Gebieden en oefenterreinen met elkaar verbonden, w.o. Jueterbog, Annaburgerheide, Koenigsbrueck en Lieberose.

In TVG 6/78 kon geen bijzondere activiteit worden vastgesteld. Beide TVGn werden op de opgegeven tijdstippen beëindigd.

Voor een globale ligging van de TVGn, zie blz 42 en 43

(2) GSVG

Tegen het eind van de verslagperiode vond in het gebied, waar vanaf 3 juli de aangekondigde GSVG-oefening moet beginnen, een aantal activiteiten plaats dat mogelijk in verband staat met de a.s. oefening. Bij de activiteiten werden de volgende eenheden geïdentificeerd: verbindingselementen van de GSVG-staf, elementen van 34 Artdiv/GSVG, stafelementen van 3 StLr/GSVG, elementen van 12 en 47 Gde Tkdiv/3 StLr, elementen van 207 Mechdiv/ 3 StLr, elementen van 39 Gde Mechdiv/8 Gde Lr, genie-elementen van 8 Gde Lr en 20 Gde Lr/GSVG, alsmede elementen van de pijpleidingbrigade/GSVG .

Of genoemde eenheden inderdaad aan de oefening zullen deelnemen dient te worden afgewacht.

Vanaf 25 mei - 29 juni, door elementen van de pijpleiding-brigade/GSVG, bouwwerkzaamheden uitgevoerd in het zuiden van de DDR in de omgeving van Erfurt. Er zijn enige aanwijzingen dat het hierbij ging om het leggen van een, vermoedelijk, permanente pijpleiding naar een in het gebied gelegen luchtmachtdepot.

Voor normale oefenactiviteiten zijn delen van de pijpleiding-brigade nog maar zelden in het zuiden van de DDR gesignaleerd.

Bij de GSVG werden gedurende de verslagperiode bij diverse eenheden grote aantallen vrachtauto's gereed gemaakt voor transport, per trein, naar de Sovjet-Unie om aldaar te worden ingezet bij de komende graan- en bietenoogst. Ook door de TsGV werden vrachtauto's naar de Sovjet-Unie gezonden.

Het inschakelen van vrachtauto's behorende tot de Sovjet strijdkrachten, bij de oogstwerkzaamheden is een jaarlijks terugkerende gebeurtenis. In 1977 werden, voorzover bekend, voor het eerst ook enkele duizenden militairen van de GSVG naar de Sovjet-Unie gebracht om aldaar te assisteren bij het binnenhalen van de oogst. Of ook dit jaar weer militairen naar de Sovjet-Unie zullen worden gezonden is nog niet bekend.

(3) NVA

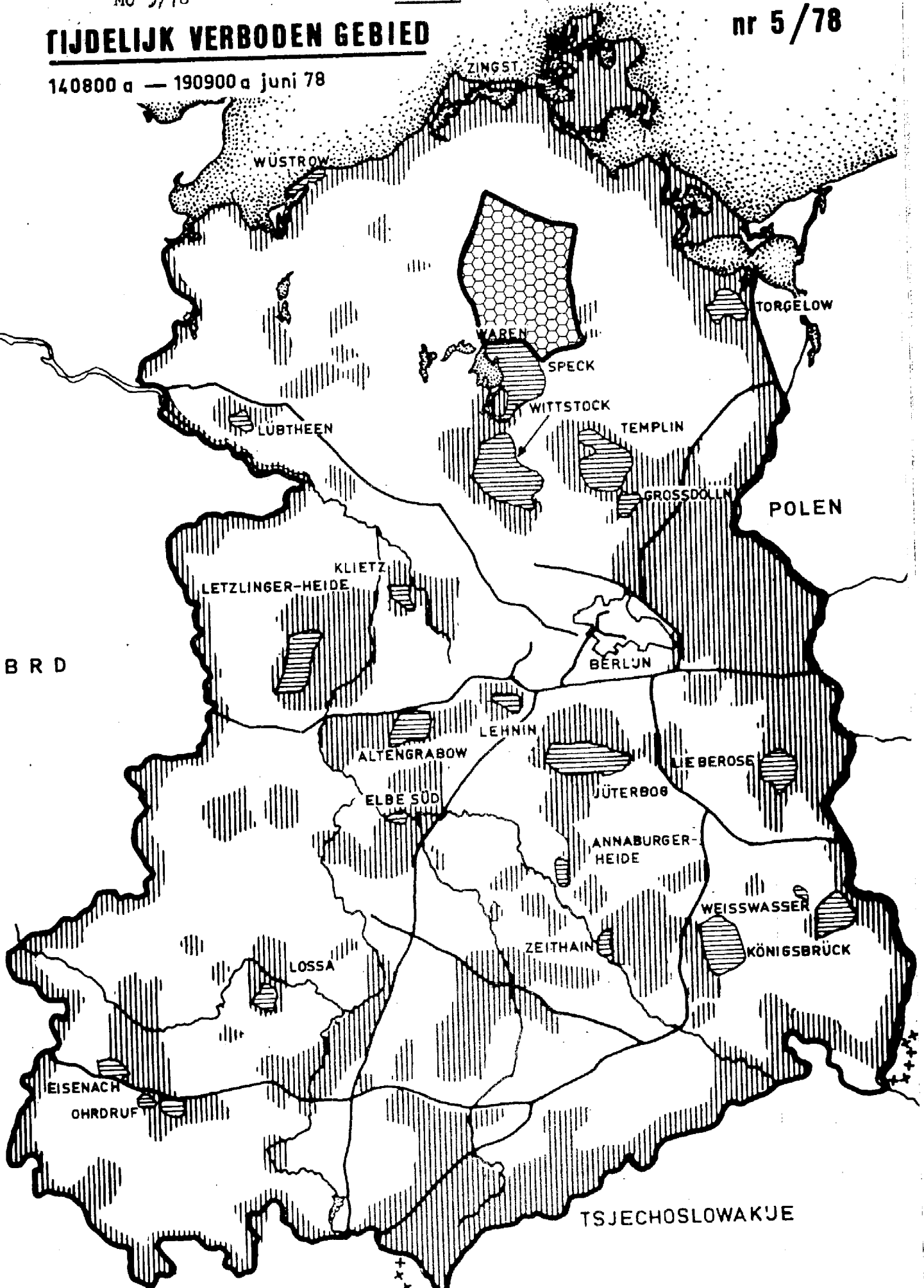
Op 8 juni werd op het oefenterrein Klietz een demonstratie uitgevoerd door eenheden, vermoedelijk behorende tot 1 Mechdiv/5 Lr NVA. Het ging hierbij om het optreden (vermoedelijk een aanval) door een versterkt gemechaniseerd infanteriebataljon, gesteund door gevechtshelicopters en jachtbommenwerpers.

De demonstratie werd o.m. bijgewoond door de Oostduitse president Honecker, premier Stoph, de opperbevelhebber van de GSVG, lrgen Ivanovsky en de vertegenwoordiger van het opperbevel der Verenigde Strijdkrachten bij de NVA, kolgen Tankayev, alsmede door een groot aantal NVA generaals. De bezoekers werden o.m. toegesproken door de Oostduitse minister van defensie, lrgen Hoffmann, die in zijn toespraak enkele toespelingen maakte op een zich kennelijk in de nabijheid bevindende tank en daarbij meedeelde dat de NVA in de tachtiger jaren met die tank zou worden uitgerust. Lrgen Hoffmann doelde naar alle waarschijnlijkheid op de T-72 tank als mogelijke opvolger van de momenteel in gebruik zijnde T-54/55.

TIJDELIJK VERBODEN GEBIED

nr 5/78

140800 a — 190900 a juni 78

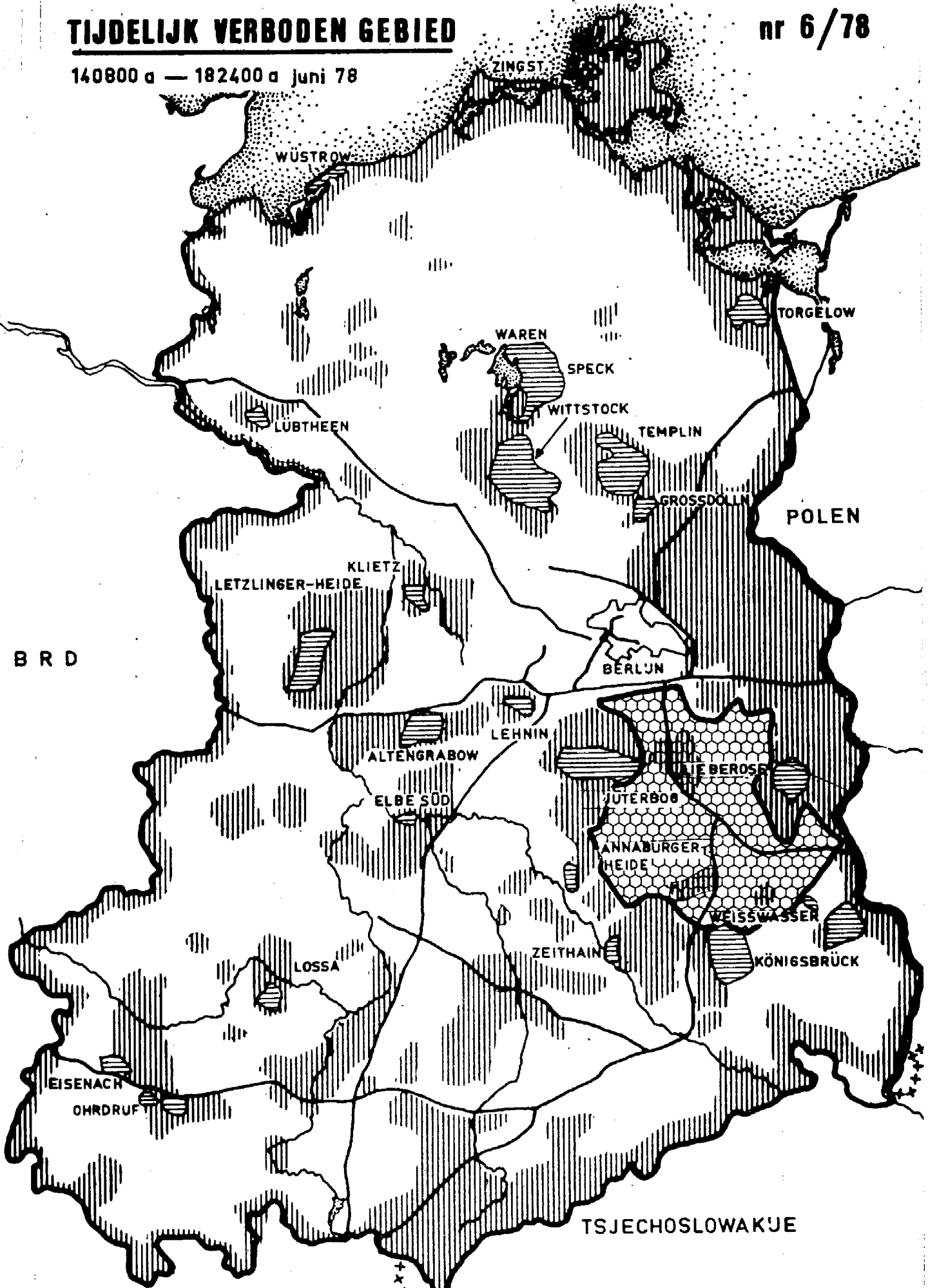

 DEFENTERREIN
  PERMANENT VERBODEN GEBIED
  TIJDELIJK VERBODEN GEBIED

TIJDELIJK VERBODEN GEBIED

nr 6/78

140800 a — 182400 a Juni 78

B R D

☐ OEFENTERREIN

▨ PERMANENT VERBODEN GEBIED

▩ TIJDELIJK VERBODEN GEBIED

GEHEIM

DEEL II : MIDDEN-OOSTEN / AFRIKAA. MIDDEN-OOSTEN1. Midden-Oosten overleg

Begin juni maakte Egypte's president tweemaal toespelingen op de mogelijkheid van nieuwe vijandelijkheden in het Midden-Oosten, als zijn vredesinitiatief, dat hij vooralsnog zegde voort te zullen zetten, uiteindelijk zou mislukken.

Op vragen van de VS antwoordde Israël, dat de toekomstige status van de Westbank naar Israelische opvatting besproken zou kunnen worden na vijf jaar rust aldaar onder een interimregeling.

De Soedanese president Numeiri voltooide zijn reis langs de Arabische hoofdsteden die hij begon nadat de Arabische Liga hem had belast met de voorbereiding van een Arabische topconferentie of anderzins herstel van de Arabische solidariteit.

Er bestaan aanwijzingen, dat ook geheime interarabische consultaties voortgang vinden. (B-2) (W,R,G)

Commentaar: De ontwikkelingen m.b.t. het initiatief van Sadat vertonen nog steeds het beeld van aanhoudende impasse. De Israelische visie op de toekomst van de Westbank droeg daaraan alleen maar bij. Sadats toespelingen op nieuw vijandelijkheden in het Midden-Oosten moeten in eerste instantie worden gezien als het uitoefenen van druk op Israël en de VS, evenals dat het geval is met zijn herhaalde opmerkingen inzake een tijdslimiet, waarover reeds eerder werd bericht. Ook acht hij zich kennelijk verplicht tegenover de Arabische publieke opinie af en toekrachtige uitspraken te doen. Niettemin mag men dergelijke uitingen niet als inhoudloos terzijde leggen. Dezerzijds werd reeds opgemerkt, dat het mislukken van het initiatief een ernstige terugslag zou betekenen voor de vredeskansen in het Midden-Oosten. Weliswaar blijven, na de problemen rond de hervatting van de conferentie van Geneve en na een eventueel mislukken van Sadats initiatief, politieke opties voor een oplossing van het Midden-Oosten-vraagstuk denkbaar, maar eveneens kan er verleiding ontstaan om door militaire middelen

nieuwe uitgangspunten voor een nieuwe onderhandelingsfase te scheppen.

Bij militaire middelen behoeven de gedachte niet in eerste instantie uit gaan naar een regelrechte oorlog, maar kan ook gedacht worden aan een beperkt militair conflict. Iets van dien aard zou kunnen ontstaan, wanneer het troepenscheidingsakkoord in de Sinai in oktober aanstaande niet zou worden verlengd (een mogelijkheid waarop Sadat heeft gezinspeeld) en de conflictpartijen elkaar de beheersing van de thans bestaande bufferzône, met daarin de belangrijke Gidi- en Mitla-passen, met militaire middelen zouden betwisten.

"Full scale" oorlog behoort niet tot de opties voor de onmiddellijke toekomst. Daarvoor lijkt gelijktijdige Egyptische en Syrische deelname een vrijwel onontkoombare vereiste, waartoe evenwel thans de politieke voorwaarden ontbreken. Zelf indien daaraan zou zijn voldaan door beëindiging van het Sadat-initiatief, zouden de noodzakelijke militaire voorbereidingen aanzienlijk tijd vergen en overigens ook niet onopgemerkt kunnen blijven. Het wordt thans waarschijnlijk geacht, dat de interarabische consultaties, waarover ook reeds eerder werd bericht, betrekking hebben op een gezamenlijke Arabische Midden-Oosten-politiek voor de "post-initiatief"-periode en de voorbereiding van de Egyptische deelname daaraan. Indien juist, zou dit betekenen, dat Sadat voor de naaste toekomst de keuze heeft in het alternatief van enerzijds zijn initiatief anderzijds een vorm van Arabische eenheid.

Onduidelijk is, tot welke resultaten Numeiri's solidariteitsbemoeningen tot nu toe hebben geleid. Er moet op gewezen worden, dat Sadats diplomatieke "Einzelgang" slechts één politiek breukvlak is in de Arabische wereld, naast andere zoals met name de kloof tussen de voor- en tegenstanders van het denkbeeld van een politieke oplossing van het Midden-Oosten-conflict.

De indruk bestaat, dan naast de openlijke activiteit van Numeiri en andere pleitbezorgers van de Arabische eenheid (zie MO 4/78), ook geheime consultaties voortgang vinden. Onbevestigde berichtgeving wekt de indruk, dat daarbij in april ook Syrisch-Egyptische besprekingen van militaire aard hebben plaatsgevonden. Omtrent de juistheid hiervan bestaat nog twijfel.

Zeker is, dat in de Arabische wereld een diplomatieke beweging van nog onduidelijke strekking gaande is.

Identieel 2. Libanon

Begin juni confereerden de Syrische en Libanese presidenten Assad en Sarkis te Latakia en bereikten overeenstemming over de legering van Libanese legereenheden in Zuid-Libanon, tussen UNIFIL en de Arabische Vredesmacht.

Israëlische commando's voerden op 9 juni een aanval uit op een Palestijnse basis aan de Libanese kust ten zuiden van Sidon.

Op 13 juni trokken de Israelische troepen zich volledig terug uit Zuid-Libanon. De Israelische posities werden in meerderheid overgenomen door christelijke militie-eenheden. In strijd met de opdrachten van de Libanese regering en met de bevelen van de bevelhebber ervan, majoor Saad Haddad, weigerden deze eenheden medewerking aan de ontplooiing van UNIFIL in het door de Israëli's geëvacueerde gebied.

Tegelijk met de Israëlische terugtrekking kwam het in Noordelijk Libanon tot gevechten tussen verschillende christelijke groeperingen.

In de eerste dagen van juli braken gevechten uit in Beiroet tussen Syrische troepen en christenen.

Commentaar : De raid van 9 juni demonstreerde ten overvloede, dat Israël de Palestijnse activiteit in Libanon nauwlettend blijft volgen en dat Israelisch ingrijpen daartegen ook in de toekomst tot de mogelijkheden blijft behoren.

Een merkwaardige figuur ontstond, toen bij de definitieve Israëlische terugtrekking uit Zuid-Libanon de christelijke militie van majoor Haddad, en niet UNIFIL, de meeste Israëlische posities overnam. Onduidelijk is, in hoeverre de Libanese regering, UNIFIL en Haddad het eens waren geworden over de status van deze militie als onderdeel van het te vormen geregelde Libanese leger. Duidelijk werd, dat Haddads pogingen om zich te richten naar Beiroet, vanwaar opdrachten kwamen om de ontplooiing van UNIFIL in het door Israël ontruimde gebied niet te hinderen, binnen de militie op verzet stuitte. Haddad zou door zijn eigen militie in hechtenis zijn genomen.

Voorzover thans bekend is de christelijke milizie in Zuid-Libanon thans grotendeels in bezit van een zone van ca. 10 km. langs de Israëlische grens en bezet zij ook posities, die voor de Israëlische inval van maart in handen van Moslims en Palestijnen waren.

Ten noorden van deze zone bevindt zich UNIFIL, met uitzondering van de saillant van Tyrus, die in Palestijnse handen is.

Het gebied van de Litani tot ruwweg de Zahrani is nu het concentratiegebied van de Palestijnen.

De Zahrani tenslotte is bij benadering de zuidelijke lijn van de grotendeels uit Syrische troepen bestaande Arabische vredesmacht in Libanon.

Krachtens het akkoord tussen Assad en Sarkis zou het geregelde Libanese leger de verantwoordelijkheid voor het gebied tussen de Litani en de Zahrani overnemen. Het blijft onduidelijk, hoe in deze taak kan worden voorzien, aangezien nog steeds van enige vordering bij de vorming van het Libanese leger geen sprake is.

Aan de reeds gecompliceerde verhoudingen in Libanon kan intussen worden toegevoegd de onmin tussen verschillende christelijke groeperingen in Libanon, die in het noorden van het land tot uitbarsting kwam, en waarbij de zoon van ex-president Franjeh om het leven kwam. Dit voorval betekende een voorlopige hoogtepunt in een reeks van incidenten tussen Franjeh-aanhangers en Falangisten in het gebied ten zuid-oosten van Tripoli. Achtergrond hiervan is de machtsstrijd binnen het Christelijke kamp tussen aanhangers van Franjeh, die op goede voet staat met de Syrische machthebbers, en de tegen de Syrische invloed in Libanon gekante Falangisten. Recentelijk zouden de Falangisten getracht hebben, hun invloed uit te breiden in het gebied van Zgharta, thuisbasis van de Franjeh-clan.

Een reeks van gewelddadige incidenten culmineerde in de dood van Franjeh's zoon en represailles van diens volgelingen tegen de Falangisten.

Syrische eenheden van de Arabische vredesmacht zouden hebben ingegrepen ten gunste van de Franjeh-aanhangers en tegen de Falangisten. De broer van de Syrische president, Rifat Assad, die nauw bevriend was met Franjeh's zoon, was ter plekke aanwezig.

Dit Syrische optreden vertoont enige gelijkenis met het optreden tegen de Christenen tijdens de april-gevechten in Beiroet. Samen zouden deze voorvallen kunnen leiden tot de veronderstelling, dat mogelijk het Syrisch beleid een wijziging ondergaat in de richting van scherper optreden tegen elk verzet tegen de Syrische aanwezigheid in Libanon. Zou dit juist zijn, dan zou hierin een indicatie kunnen liggen voor Syrische intenties van een permanente invloed en inmenging in Libanon. De in de eerste dagen van juli uitgebroken hevige gevechten in Beiroet tussen Syrische troepen en Falangisten lijken deze veronderstelling te bevestigen.

3. Syriëa. Bezoek van Assad aan India

Medio april bezoekt president Assad India. Tijdens dit bezoek zouden ook besprekingen zijn gevoerd over militaire aangelegenheden. (B-3) (G) (R)

Commentaar : V.w.b. conventionele uitrusting lijkt de Indiase produktie van (reservedelen voor) MIG-21 en de revisie van dit vliegtuig, het meest in aanmerking te komen als onderwerp voor militaire contacten. Opmerkelijk is het bericht, dat tijdens het bezoek van Assad verzocht zou zijn om Indiase assistentie bij de produktie van de raketbrandstof Propergal, die India zelfstandig vervaardigt. Eerder deed Syrië verzoeken om hulp aan Frankrijk, die evenwel werden afgewezen. Ook zijn er speculaties in omloop dat Syrië in India technische hulp zou hebben gezocht op nucleair gebied, hetgeen in verband wordt gebracht met een verondersteld Syrisch streven naar het verkrijgen van een eigen kernwapen. Hoewel duidelijkheid op dit punt volledig ontbreekt, kan niet worden ontkend, dat in het Midden-Oostenconflict een nucleaire dimensie tot de mogelijkheden zou kunnen gaan behoren. Van Israël wordt aangenomen dat het in beperkte omvang over kernwapens beschikt, terwijl de SU op bescheiden schaal en met grote terughoudendheid hulp verleent aan nucleair onderzoek van Lybië en Irak. De afgelopen 4 jaar was ook herhaaldelijk sprake van mogelijke westelijke hulpverlening op dit terrein aan diverse landen in het MO. Onder andere als gevolg van de pogingen om de proliferatie van kernwapens tegen te gaan, is het hiertoe niet of slechts incidenteel gekomen.

b. De kwestie van de Sovjet-wapenleveranties aan Syrië

Naar aanleiding van de bezoeken van Syrische hoogwaardigheidsbekleders te weten Minister van Buitenlandse Zaken Khaddam (november 1977), CGS Shehabi (dec '77), president Assad (febr '78) en nogmaals CGS Shehabi (febr/mrt. '78), aan de Sovjet-Unie, werd de afgelopen maanden gespeculeerd over een Sovjet-Syrische wapenleveringsovereenkomst van ongehoorde omvang.

Commentaar: Er zijn thans berichten, die de volgende reconstructie der gebeurtenissen mogelijk maken:
In juli 1977 sloten de SU en Syrië een wapenleveringsakkoord ter waarde van 500 - 700 miljoen dollar.

Dit akkoord moet beschouwd worden als een normale periodieke vernieuwing van een vorig, intussen verstreken, akkoord.

Bovendien behelst het een meerjarig programma (max. 5 jaar), in het licht waarvan het genoemde bedrag geenszins extreem voorkomt.

Nadat Syrië ten gevolge van het Sadat-initiatief in een militair isolement was komen te staan tegenover Israël, zouden de Syrische machthebbers getracht hebben, versnelde aflevering van de in juli 1977 overeengekomen militaire goederen te verkrijgen. Tot dat doel dienden bovengenoemde bezoeken.

De Sovjet-Unie zou het Syrische verzoek als zodanig hebben afgewezen, maar mogelijk wel verschuivingen in het afleveringsprogramma hebben aangebracht in overeenstemming met de Syrische prioriteiten. Niet uitgesloten is, dat de Syrische bezoekers een aanvulling op het van juli 1977 daterende akkoord hebben verkregen voor de levering van destijds niet overeengekomen wapensystemen; de omvang van deze aanvulling zou echter naar alle waarschijnlijkheid beperkt zijn. Daarnaast heeft Syrië mogelijk een gunstige wijziging in de financiële aspecten van het eerder genoemde akkoord weten te bewerkstelligen.

Omtrent de redenen van de Sovjet terughoudendheid bestaat onduidelijkheid. Mogelijk beschouwden de Sovjets het Syrische wapenarsenaal gecombineerd met de overeengekomen leveringen als voldoende.

Mogelijk ook vreesden zij inpassingsmoeilijkheden bij de Syrische strijdkrachten a.g.v. een versnelde instroming van het materieel.

Een derde motief kan zijn geweest, dat Moskou op grond van veronderstelde afspraken met de VS over beperking van conventionele wapenleveringen aan Derde-Wereldlanden de Syrische verzoeken heeft geweigerd.

Na afloop van zijn bezoek aan Moskou vertrok Shehabi naar Hongarije. Daar zou hij, tegen contante betaling, militair materieel hebben gekocht dat Syrië in de Sovjet-Unie niet versneld had kunnen krijgen. Voor een deel zou het daarbij gaan om Hongaarse licentieproducten, die duurder zijn dan de originele Sovjet. Niet bekend is, of Moskou de Syriërs heeft verwezen naar Boedapest.

Via NSWP-landen, mogelijk ook via India, zou voor de SU een weg bestaan om te ontkomen aan de mogelijk tussen de VS en de SU bestaande beperkingsbepalingen voor wapenhandel met de Derde Wereld. Voorshands echter bestaat de indruk, dat Syrië zich in Hongarije heeft voorzien van materieel dat het van de SU niet op het gewenste tijdstip geleverd kon krijgen.

B. AFRIKAIdentieel 1. Hoorn van Afrika

Het door Mengistu medio mei aangekondigde Ethiopische offensief tegen Eritrea is gestagneerd. Het ontbreken van buitenlandse ondersteuning is vastgesteld. In tegenspraak met zijn bewering van mei als zouden de SU, Cuba, Z-Jemen en de DDR het offensief daadwerkelijk steunen, heeft Mengistu in juni openlijk om deze steun verzocht. In de pers verscheen voorts een bericht, als zou een ELF-vertegenwoordiger in Moskou zijn geweest voor besprekingen. Zuid-Jemen kondigde de terugtrekking van zijn troepen aan.

Commentaar : Zo er al sprake is geweest van een (grootscheeps) offensief en niet slechts van een normale herleving van de uitputtingsslag in Eritrea, kan vastgesteld worden, dat het tot nu toe tot niets heeft geleid. De Eritrese bevrijdingsbewegingen hebben zich tegenover het Ethiopische leger gehandhaafd. Het ontbreken van buitenlandse steun zal hieraan niet vreemd zijn geweest. Moskou en Havanna lijken nog steeds afkerig van deelname aan een militaire oplossing van het Eritrese conflict. Het bericht, overigens onbevestigd, van Sovjet-Eritrese besprekingen kan wijzen op blijvende Sovjet/Cubaanse voorkeur voor een politieke oplossing. Mengistu's offensief en zijn beweringen inzake buitenlandse steun daarbij lijken inderdaad bedoeld te zijn geweest om het politieke beraad kort te sluiten en een oplossing te forceren langs de door Addis Abeba geprefereerde militaire weg. De aangekondigde Zuid-Jemenitische terugtrekking uit Ethiopië zou hiermee in verband kunnen staan, aangezien Aden een ernstige belasting van zijn betrekking met Arabische broederlanden zou riskeren, als het zijn troepen actief zou inzetten tegen het Eritrese verzet. Door de machtwisseling eind juni in Z-Jemen bestaat de kans dat bovengenoemde Z-Jemenitische terugtrekking herroepen of vertraagd wordt.

identieel 2. TsjaadOntwikkelingen sinds februari

Nadat begin februari het door Libië gesteunde bevrijdingsfront voor Tsjaad FROLINAT belangrijke successen had geboekt en Tsjaad de diplomatieke betrekkingen met Libië had verbroken, vonden medio februari in Tripoli besprekingen plaats tussen Tsjaad en Libië waarbij Soedan na een verzoening met Libië een bemiddelingsfunctie vervulde.

Tsjaad en Libië herstelden de diplomatieke betrekkingen, en op 23 febr. vond een topconferentie plaats van de staatshoofden van Tsjaad, Libië, Soedan en Niger, in de Zuid-Libische plaats Sebha. Overeengekomen werd, dat vertegenwoordigers van Tsjaad en FROLINAT in Sebha besprekingen zouden aangaan onder het toezien van vertegenwoordigers van Libië, Niger en Soedan.

Besprekingen die vanaf 23 maart plaatsvonden te Sheba en Benghazi leidden tot een wapenstilstand en een commissie van toezicht, bestaande uit Libië, Niger en Soedan.

Nog voor op 7 juni een nieuwe ronde besprekingen kon worden geopend en eveneens voordat de wapenstilstandcommissie ter plaatse arriveerde, hervatte het FROLINAT in april de gevechten. De regering van Tsjaad verzocht en kreeg extra steun van Parijs in de vorm van 700 man gevechtseenheden, ter aanvulling op de 300 reeds aanwezige Franse adviseurs, alsmede 10 Jaguar jabo's. Nadat sinds april het FROLINAT verschillende plaatsen had veroverd (Salal, Asada), boekten Tsjaadse regeringstroepen met Franse steun eind mei een belangrijk succes bij het afslaan van een FROLINAT-aanval op Ati, dat deel uitmaakt van de defensieve linie Moussoro-Ati-Abeche, die het zuiden van Tsjaad moet beschermen.

Intussen is komen vast te staan, dat het FROLINAT waarschijnlijk uit Libisch arsenaal aanzienlijke wapenhulp ontvangt, waaronder: 57 en 106 mm TLV(VS, oud), 23 mm tweeloops luchtdoelgeschut (SU), 60(VS, oud) en 120 mm (SU) mortieren, RPG-7 At-raket (SU), alsmede SA-7 luchtdoelraketten(SU) en mogelijk APC's van Sovjet makelij.

Intussen zijn er ook berichten, dat sinds kort Libiërs op grotere schaal in Tsjaad actief zijn.

Commentaar : Achtergrond van de nu reeds 12 jaar durende strijd in Tsjaad is de ethnische problematiek van het land, waarvan het Noorden wordt bewoond door Mohammedaanse Toubou-stammen, die de helft van de landsbevolking vormen, terwijl het Zuiden wordt bevolkt door Christenen(5%) en Animisten (45%), waaronder de sinds de onafhankelijkheid dominerende Sara-stam. Het FROLINAT wortelt in de Toubou-stammen in het Noorden en heeft een socialistische ideologie.

Het FROLINAT kent verschillende facties, te weten:

- Het "eerste leger" olv. Abakar Malloum (niet te verwarren met de Tsjaadse president), dat opereert in het Noord-oosten.
Voorheen ontving het steun van Algerije en Libië, maar deze contacten lijken thans verbroken. De veldsterkte wordt geschat op 500 man.
- Het "tweede leger", tot 1976 geleid door Hissen Habre, thans door Goukoundi Guaddemi.
Deze factie opereert in het Noorden en wordt gesteund door Libië. De veldsterkte wordt geschat op 1500 man. De huidige leider zou in de SU politieke wetenschappen hebben gestudeerd en tevens een guerillaopleiding hebben genoten.
- Het "Derde leger" olv. Aboubakr Abderman, dat in het Westen opereert. Omtrent deze betrekkelijk nieuwe groepering bestaat weinig duidelijkheid.
- De voormalige leider van het "Tweede leger" Hissen Habre opereerde sinds 1976 in het Oosten met een groepering van 250 man. In februrari '78 werd bericht, dat Habre via Soedanese bemiddeling met de Tsjaadse regering tot een accoord was gekomen.
- Over een laatste, in het centraal-Oostelijk Tsjaad opererende groepering ter sterkte van 300 man bestaat geen duidelijkheid.

De Libische belangstelling voor Tsjaad wordt ingegeven, behalve door ethnische en religieuze motieven, door de aanwezigheid van uranium in Noordelijk Tsjaad.

In 1973 bezette Libië daar de zgn. Aouzou-strip, waarvan de status sedert 1935 omstreden is. De strip werd in 1975 bestuurlijk geïntregeerd in Libië. Parallel aan deze handeling in N-Tsjaad begon Libië met zelfstandig nucleair onderzoek, waarbij het op bescheiden schaal hulp zou krijgen van de SU. Voor het overige blijft onduidelijk, welke doelstelling Libië nastreeft met de hulp aan het FROLINAT.

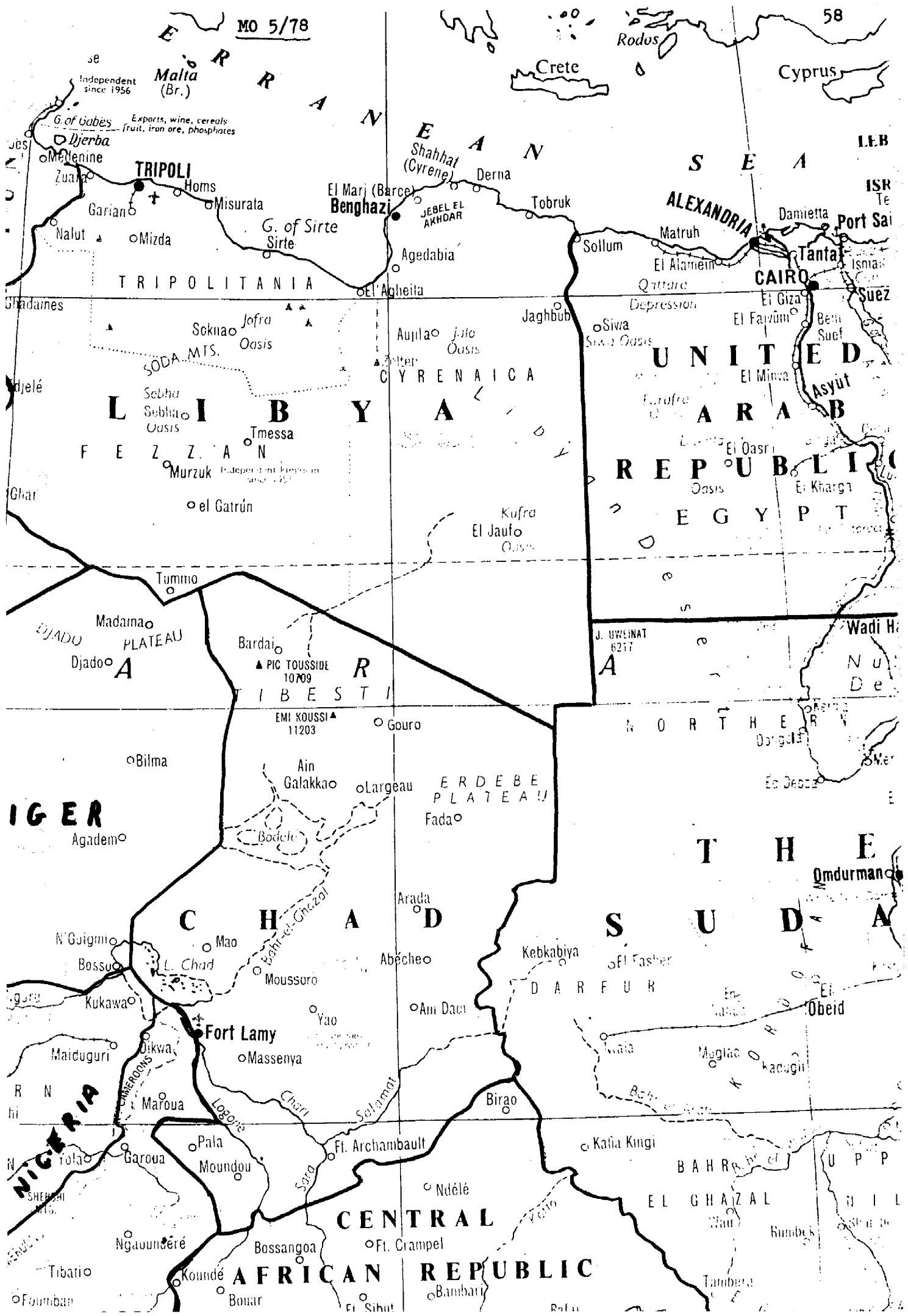
De verstgaande speculatie is, dat Tripoli de instelling van een Libisch protectoraat over heel Noordelijk Tsjaad zou beogen onder gelijktijdige erkenning van de Libische soevereiniteit over de Aouzou-strip.

De dubbele rol, die Libië speelt door enerzijds de rebellen te steunen en anderzijds het politieke overleg te stimuleren en te poseren als toezicht houder op de wapenstilstand, kan mogelijk verklaard worden uit politiek-tactische overwegingen in verband met de in juli a.s. in Khartoem te houden conferentie van de OAE. Ook zou het mogelijk zijn dat Tripoli ogenschijnlijke politieke matiging betracht met het oog op de bezorgdheid in Cairo en Khartoem m.b.t. Tsjaad, een matiging die mogelijk door de Sovjet-Unie is gestimuleerd. Zeker is, dat zowel Egypte, dat nog in 1977 een korte maar hevige grensoorlog met Libië voerde, als ook Soedan, dat ingeklemd tussen de twee Sovjet-"Freundliche" landen Libië en Ethiopië door Moskou geïnspireerde subversie vreest (zie vorig MO), de ontwikkelingen in Tsjaad nauwlettend volgen.

De geruststellende werking van de wapenstilstand van maart is thans tenietgedaan door de hervatting van de gevechten. Er wordt bericht dat Libië zijn aanwezigheid in de Aouzou-strip heeft versterkt en mogelijk ook ten Zuiden daarvan present is.

Indien deze nog onbevestigde berichten juist zouden blijken, zou een nieuw stadium zijn bereikt in de Libische betrokkenheid in Tsjaad. Daarenboven zou volgens een onbevestigd bericht ook sprake zijn van een algerijnse militaire bijdrage, en zouden volgens persberichten eveneens Cubaanse adviseurs aanwezig zijn. Tegenover het FROLINAT en haar (mogelijke) bondgenoten staan de totaal 10.000 man tellende regeringstroepen, slecht uitgerust en geoefend en door talrijke tegenslagen gedemoraliseerd. Militaire steun voor Tsjaad komt thans hoofdzakelijk uit Frankrijk.

Recent werden echter aanwijzingen ontvangen, dat de SU aan Ndjamena wapens zou leveren via omwegen. Reeds eerder was dit op beperkte schaal het geval, maar in oktober 1977 staakte Moskou deze leveringen, mogelijk op Libische aandrang. Hervatting hiervan nu, gecombineerd met mogelijk versterkte Libische presentie in Tsjaad zou kunnen duiden op onenigheid tussen de SU en Libië inzake de te volgen gedragslijn m.b.t. Tsjaad.

DEEL III: VERRE OOSTEN1. Chinaa. Grote Conferentie over politiek werk en vorming in de strijdkrachten

Van 27 april tot 6 juni werd in Peking een wat in de Engelstalige Chinese pers en radiouitzendingen genoemd werd "All Army Political work Conference", gehouden. Volgens radio Peking van 9 juni stond centraal "the question of how to carry forward the Chinese People's Liberation Army's fine traditions in political work and improve its combat capabilities under the new historical conditions".

De conferentie, waaraan "historisch belang" werd toegekend, doelde ook " op het aan de kaak stellen van de misdaden van Lin Piao en de "Bende van Vier" vanwege hun ondermijning van het politieke werk in de strijdkrachten, het elimineren van hun schadelijke invloeden en op het recht zetten van een aantal zaken".

De conferentie werd toegesproken door de drie belangrijkste Chinese leiders, Hua Kuo-feng, Yeh Chien-ying en Teng Hsiao-ping. Uit hun toespraken komen min of meer duidelijk belangrijke verschillen in ideologisch opzicht, en in de politieke en praktijkgerichte benadering van bepaalde problemen naar voren tussen Hua en Yeh enerzijds en Teng anderzijds.

Deze verschillen reflekteren voor een deel de rollen en de machtsposities van deze drie in de Chinese partij-, regerings- en legerleiding.

Teng's toespraak, waarin hij zich profileerde als de krachtigste exponent van een pragmatisch en op een snelle modernisering gericht beleid na het begin dit jaar gehouden 5e Nationale Volkscongres en de daarop volgende Nationale Wetenschapsconferentie, duidt enigszins de afstand aan welke in dit opzicht tussen hem en de twee andere topfiguren bestaat.

Ook suggereert e.e.a. dat Teng bereid is om de in dit opzicht kennelijk in de leiding bestaande spanningen te verhogen met als doel vooruitgang in de richting van zijn doelstellingen te bewerkstelligen, waarbij hij het risico van (andermaal) persoonlijke kritiek niet uit de weg wil gaan.

De toespraken van Hua en Yeh bevatten weinig nieuws, behalve dan dat daaruit opnieuw duidelijk werd dat de problemen van een professionalisering van en de rol van politieke officieren in de strijdkrachten onverminderd blijven bestaan.

Problemen van deze aard hebben zich sinds de Koreaanse oorlog van tijd tot tijd voorgedaan. Met name Hua liet blijken dat de leiding en controle van de partij over de strijdkrachten verzwakt zou kunnen worden indien de modernisering en de daarmee gepaard gaande professionalisering versneld zou worden doorgevoerd.

In zijn toespraak op 29 mei zei Yeh Chien-ying volgens een Duitstalig bericht van Hsinhua dat "ein moderner Krieg grausamer, rücksichtsloser und intensiver als vergangene Kriege" zou zijn. Dat vereist "eine höhere Ebene des politischen Bewusstseins ausreichendere und wirksamere Technik und Taktik, militärisches Können und Führungseigenschaften, eine geschlossene Einheit, verstärkte Disziplin und einen höheren Grad des Zentralismus".

Dit alles kan niet zonder politieke vorming bereikt worden: "Es erfordert nachdrückliche politische Arbeit, um Soldaten und Volk in ihrer Millionenstärke sich erheben zu lassen und sie zu organisieren und damit die Macht unserer bewaffneten Streitkräfte-der Feldarmeen, der Regional-Streitkräften und der Miliz-voll ins Spiel zu bringen und ein gewaltiges Meer der Massen zu schaffen in dem der Feind ertrinkt" (met name dit laatste duidt aan dat de strategie van de Volksbevrijdingsoorlog niet zo snel zal worden opgegeven als van sommige zijden, onder de indruk van de wil tot modernisering van de Chinese strijdkrachten in de richting van "general purpose forces", verwacht wordt).

Yeh riep tot slot op "revolutionäre Nachfolger heranzuziehen und in den vorbehmen Traditionen unserer Partei und unserer Armee fortzufahren".

Met andere woorden de partij moet blijven teruggrijpen op de gevestigde praktijken van vóór de machtsovername om de problemen welke geschapen zijn als gevolg van de invloed van de "Bende van Vier" en de "nieuwe historische omstandigheden" (lees: de politiek om modernisering door te voeren, waarbij het kernprobleem is in welk tempo en met welke prioriteiten dat moet gebeuren) op te lossen.

Teng Hsiao-ping's rede bevatte minder directe toespelingen op de specifieke problemen van de politieke arbeid in het leger.

Eerder trachtte hij daarin een resumé en verdediging van zijn eigen pragmatisme te geven. Hij riep op tot een meer flexibele en realistische benadering van nieuwe problemen en om minder te vervallen in een mechanisch citeren van Maoïstische slogans en frases en toepassen van oude methodes.

Daarbij viel hij diegenen in de Chinese leiding aan, die hem kennelijk op ideologisch-doctrinaire gronden hebben bekritiseerd door op te merken dat de pragmatische methode welke hij voorstaat het "fundamentele punt" in Mao's ideologie is en dat zij die "elke dag over de gedachten van Mao Tse-toeng praten" en zich tegen Teng verzetten, zich in feite tegenover Mao's ideeën opstellen.

Verder was het opmerkelijk dat Teng een heropening van het onderzoek naar de Lin Piao-affaire vroeg. Dit kan, mede in het kader van de campagne voor een strengere discipline in de strijdkrachten, tot een verdere zuivering van officieren in belangrijke functies in sommige steden, in de MR's (militaire regio's) en mogelijk tot in de hoogste regionen van de bevelsketen van het Volksbevrijdingsleger, voeren. Ook kan Teng hiermee een strengere selectie voor Kaderpersoneel bedoeld hebben om de beleidsuitvoering te vergemakkelijken. Alles bijeengenomen getuigt Teng's toespraak van zelfvertrouwen, temeer daar kan worden aangenomen dat zijn nadruk op "problem solving" in belangrijke segmenten van de bureaucratie goed valt. Teng verschilt niet met Hua en Yeh over wat de beleidsdoeleinden moeten zijn, wel over de methodes en benadering ervan en in welk tempo ze moeten worden nagestreefd.

b. Oprichting van partij discipline-controle Comité's in de Chinese Strijdkrachten

De militaire Commissie van het CC van de Chinese CP heeft besloten tot een vergaande versterking van de discipline in de strijdkrachten. In een daartoe strekkend besluit wordt bepaald dat "partij discipline-controle Comité's" vanaf het niveau van regiment en daarboven in werking zullen worden gesteld.

Het oprichten van deze Comité's in de Chinese strijdkrachten is waarschijnlijk een gevolg van de besluiten van het 5e Nationale Volkscongres (26 febr - 5 mrt 1978) en van art 43 van de nieuwe Grondwet, waarin de oprichting van organen t.b.v. het Openbaar Ministerie wordt gestipuleerd.

Doeld van de Comité's in de strijdkrachten zou kunnen zijn het beschermen van individuele soldaten tegen willekeur van militaire meerderen en het zekerstellen dat de partijlijn en het regeringsbeleid in de strijdkrachten worden uitgevoerd.

Deze maatregel kan enerzijds in verband gebracht worden met de pogingen om tot meer legalisering en een beperkte mate van liberalisering (met name in de wetenschap) te komen.

Van de andere kant wordt de controle van partij- en staatsorganen erdoor versterkt en wordt het individu, zij het langs de weg van niet aan de persoon gebonden regels, sterker aan zijn plichten gebonden. (B-2) (R) (W)

2. Ontwikkelingen in en rond de Sino-Sovjet verhouding

Niettegenstaande de terugkeer van de Sovjet-grensonderhandelaar, Ilyichev eind april in Peking voor de hervatting van de grensonderhandelingen, stond de maand mei voornamelijk in het teken van het incident aan de Sino-Sovjet grens op 9 mei en het bezoek van de Amerikaanse presidentsadviseur Brzezinski aan Peking, dat in de Sovjet pers fel gehegeld werd.

Sindsdien konden de volgende ontwikkelingen in en rond het Sino-Sovjet conflict worden geconstateerd.

- De verklaring op 31 mei van Sovjet premier Kosygin tegenover een Japanse delegatie dat China zich op een oorlog voorbereidt in de overtuiging dat een oorlog met de SU onvermijdelijk is. Voorts zei hij dat diegenen in Japan die een vredes- en vriendschapsverdrag met China gunstig gezind zijn, een oorlogsbeleid gericht tegen de SU ondersteunen.
In dit verband kon ook geconstateerd worden dat de Sovjet pers in toenemende mate artikelen over "de Japanse remilitarisering" bevat.
- Het bezoek van de Sovjet CGS, Ogarkov, op 5 juni aan Mongolië.
In dit verband kan worden opgemerkt dat nog onlangs het terugtrekken van de Sovjet troepen in Mongolië werd geëist door China, o.a. als voorwaarde voor onderhandelingen over normalisering van de Sino-Sovjet betrekkingen. Dit werd door de SU en Mongolië (dat e.e.a. als "inmenging in de binnenlandse aangelegenheden" kwalificeerde) afgewezen. Ook kan worden herinnerd aan de reis van partijleider Brezhnev, eind maart-begin april naar Siberië en het Sovjet Verre-Oosten, waar hij o.a. samen met Mindef Ustinov troepenonderdelen bezocht.
- Op 13 juni verscheen in "Pravda" een artikel onder het gezaghebbende pseudoniem I. Alexandrov met de titel "De politiek van Peking - een gevaar voor de vrede". Dit artikel werd ook in de pers van enkele NSWP-landen overgenomen en begon in "Neues Deutschland" als volgt: "Die Chinesischen Führer bilden mit den Kräften des Imperialismus und der äussersten Reaktion, die gegen den Frieden und die internationale Entspannung kämpfen, einen Block. Peking geht nicht nur von der Unvermeidbarkeit eines neuen Weltkrieges aus, sondern arbeitet auch auf ihn hin und forciert die materielle Kriegsvorbereitung".
- Dit laatste staat ongetwijfeld mede op de Chinese militaire delegaties welke de afgelopen tijd regelmatig verscheidene Westeuropese landen (en mogelijk Joegoslavië/Roemenië) bezoeken met het oog op de aanschaf van militair materieel of om tot licentie-vervaardiging te komen (hierbij wordt o.a. van Zwitserse zijde gevreesd dat China boven de vastgestelde getallen voor licentiebouw uit zal gaan).

- Dit gegeven wordt in de Sovjet pers fel bekritiseerd. Interessant in dit verband was in juni de beraadslaging in WEU-verband over o.a. wapenleveranties aan China, dat de SU via démarches bij diverse bij de WEU aangesloten regeringen in negatieve zin heeft trachten te beïnvloeden.
- Eveneens in aansluiting op het in scherpe bewoordingen gestelde Alexandrov-artikel kan uit het onlangs ontvangen bericht vermeld worden dat op de eind februari 1978 gehouden Conferentie van CS-Secretarissen voor ideologie en buitenlandse politiek van de WP-landen men van mening was dat de kansen op een verandering in de Chinese buitenlandse politiek als voorbij moeten worden beschouwd en dat geen basis voor verzoening aanwezig is.
 - Naast de verscherpte polemiek tussen de VS en de SU o.a. inzake Afrika, vindt over dat laatste onderwerp in elkaars pers met grote intensiteit een botsing plaats tussen de SU en China. In de Sovjet pers werd in deze verslagperiode met name het bezoek van de Chinese Minbuza Huang Hua aan Zaïre n.a.v. de gebeurtenissen in de Zaïrese provincie Shaba sterk bekritiseerd. Dit bezoek heeft van Chinese kant een snel vervolg gehad door de aankomst in juni van een Chinese militaire delegatie in Zaïre, die over verdere militaire assistentie aan Zaïre zou gaan praten.
 - Ook m.b.t. de landen van Z.O. Azië is van een groeiende polarisatie tussen de SU en China sprake. Niet alleen komt dit tot uiting in de Sovjet stellingname t.g.v. Vietnam in haar grensconflict met Kambodja en in haar dispuut met China over de uittocht van Chinezen uit Vietnam (dat volgens sommige persberichten ook al tot enige schermutselingen aan de grens en tot enkele maatregelen in het militaire vlak van beide kanten geleid zou hebben). Ook wordt de Sino-Sovjet concurrentie m.b.t. India, Birma en de ASEAN-landen steeds meer zichtbaar. Alexandrov hierover:
"Die Nachbarn Chinas verstehen gut, dass die Verstärkung des militärischen Potentials Chinas nicht nur gegen die SU gerichtet ist, sondern in erster Linie eine Gefahr

für diejenigen darstellt, die China nahe und dabei schwächer sind" (Neues Deutschland, 15 juni 1978)

- Tot slot kan de waarschuwing van Brezhnev op 25 juni aan de VS dat recente "op hoog niveau en in tamelijk cynische vorm" ondernomen pogingen (de reis van Brzezinski naar Peking) om de "Chinese kaart" tegen de SU uit te spelen een kortzichtige en gevaarlijke politiek vormen, die de architecten ervan bitter zal kunnen gaan berouwen.

In zijn rede in Minsk ging Brezhnev ook in op de M(B) FR-onderhandelingen en beval het Westen het jongste WP-voorstel nadrukkelijk aan.

Ook verweet hij een aantal Westelijke landen niet mee te willen werken aan de vermindering van de bewapeningswedloop. Overigens dienen deze opmerkingen mede in het licht gezien te worden van de felle reactie op president Carter in de Pravda van 17 juni, waarin getracht werd diens beschuldigingen aan het adres van Moskou inzake Afrika, de mensenrechten en de Sovjet militaire opbouw, welke de détente-politiek in gevaar brengen, te weerleggen.

Evenals Brezhnev's rede van 25 juni bevatte dit "Pravda" artikel ook elementen welke de Sovjet-interesse aangeven voor voortzetting van de samenwerking met het Westen en van de wapenbeheersings/ontwapeningsonderhandelingen in het kader van SALT en MBFR.

Een en ander laat ruimte voor de veronderstelling dat de SU t.o.v. het Westen met "de Chinese kaart" een soort "linkage" politiek bedoelt, m.a.w. dat de détente-politiek tegenover het Westen gehandhaafd blijft zolang het Westen geen al te nauwe banden met China aangaat.

Ten aanzien van de polemiek rond de ontwikkelingen in Afrika wijst de SU de Westerse opvatting dat détente ondeelbaar is en zich over de hele wereld zou behoren uit te strekken alsmede bepaalde Amerikaanse suggesties om een "linkage" te leggen tussen SALT en Afrika, af onder het motto dat het Sovjet optreden in Afrika niet in tegenstrijd is met de onspanningspolitiek.

Ideologisch wordt dit o.a. gemotiveerd door erop te wijzen dat dit optreden de "Sociale vooruitgang" in Afrika zou bevorderen als gevolg waarvan volgens de klassieke Marxistisch-Leninistische leer kapitalisme en imperialisme minder kansen krijgen, verantwoordelijk als zij zijn voor het ruim voorhanden zijn van conflictstof, zowel in die landen zelf als op het internationale vlak. Westelijke initiatieven inzake Afrika komen in deze opvatting voort uit "imperialistische" motieven ("het beschermen van de Amerikaanse en Europese monopolie-belangen"), terwijl China in de Sovjet visie in Afrika haar doctrine van het tegen de SU gerichte wereldwijde eenheidsfront van kleine en grote landen uit de 2e en 3e wereld" gestalte wil geven.